

MAGISTERUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
VID INSTITUTIONEN BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP/BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN
2008:98
ISSN 1654-0247

Biblioteket, bibliotekarien och framtiden

BJÖRN ODENBRING

© **Författaren**

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: Biblioteket, bibliotekarien och framtiden

Engelsk titel: The Library, Librarian and the Future

Författare: Björn Odenbring

Kollegium: 3

Färdigställd: 2008

Handledare: Mikael Gunnarsson

Abstract

During my time as a student at the School of Library and Information Science in Borås there was an ongoing discussion regarding whether or not the library and librarian were facing an identity crisis and what future consequences this may lead to. The discussion was and still is of interest to me since it most likely will have an impact on the identity I soon will make part of my self as a professional librarian. This master's thesis is an attempt that to through discourse analysis seek clarity in what the future identity of the library and the librarian may consist of. I do so by examining articles from the two library journals *Ikoner* and *Biblioteksbladet*. Both what is explicitly and implicitly articulated is examined. What is said and by whom is it said? An examination of 33 articles reveals a complex picture that is later distilled into five discourses where a social discourse appears as the most prominent one: the library shall have social role and act as a democratic power in society. The parts that constitute the social discourse are also to varying degree noticeable in a populist, conservative, human and technical discourse. Between some discourses conflicts, antagonisms, are visible. For instance can be mentioned the populist discourse which starkly contrasts the conservative – they articulate totally different views on the future identity. When it comes to answer the question "by whom is it said" the articles examined in this study are all written by a relatively small number of writers. Therefore I come to the conclusion that it's possible to describe some of them as dominating creators of discourse. Furthermore, the interviewees whose opinions are put in print are mostly librarians which may mean that the expressed future identity can be a form of wishful thinking on their part, from their point of view.

Nyckelord: folkbibliotek, bibliotekarie, framtid, diskursanalys, kunskapsbildning, intertextualitet.

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Avgränsning	2
1.2	Bakgrund	2
1.3	Syfte och frågeställningar	5
2	Röster om framtiden	7
2.1	Bibliotekariens framtida identitet	7
2.2	Diskursanalys inom B&I.....	10
3	Diskurs och diskursanalys	12
3.1	Laclau & Mouffe & Fairclough	14
3.2	Metodkritik.....	17
4	Urval och tolkning	19
4.1	Tidskrifterna	20
4.1.1	Ikoner	20
4.1.2	Biblioteksbladet.....	21
5	Analys	22
5.1	Identitetsskapare	24
5.2	Biblioteksrum	27
5.3	Värdegrunder	31
5.4	Kompetenser och arbetsuppgifter	33
5.5	Resultat diskursanalys	37
5.5.1	Den sociala diskursen	37
5.5.2	Den populistiska diskursen	38
5.5.3	Den konservativa diskursen.....	39
5.5.4	Den mänskliga diskursen	40
5.5.5	Den tekniska diskursen.....	40
5.5.6	Diskurskompatibilitet	41
6	Intertextualitetsanalys	43
7	Diskussion	46
8	Sammanfattning	49
	Källförteckning	50
	Litteratur.....	50
	Analysmaterial	51
	Elektroniska källor	53
	Bilaga	54

1 Inledning

När jag nu närmar mig slutet på en sammantaget ganska lång studieperiod och arbetslivet förhoppningsvis snart kommer ta vid är det intressant för mig personligen att undersöka hur en av mina potentiella arbetsplaster, folkbiblioteket, kan komma att förvandlas till inom den närmaste framtiden. Jag intresserar mig för frågor som: Vad gör man där? Vilka arbetsuppgifter kommer man att ha? Vilken nytta kan jag till exempel ha av sådant jag redan lärt mig? Eller: Hur snart kommer mina kompetenser vara förlagade? Kommer det att fortfarande vara ett bibliotek, eller kommer det kallas något helt annat? Kommer bibliotekarien fortsätta jobba i en och samma lokal tillsammans med en grupp andra bibliotekarier, eller är de i framtiden mer mobila och rör sig in och ut ur olika nätverk? Kan man tänka sig att biblioteket som fysisk lokal upphör att existera? Vad är själva bibliotekets essens och vad kan den komma att vara? En kartläggning av ett antal åsikter om framtidens folkbibliotek hoppas jag kunna visa på om det lever upp till en utveckling som jag förväntar mig och hoppas på. På samma sätt som uppsatsen kan vara en guide för mig, kan den också vara det för andra som undrar och kanske också oroar sig över bibliotekariens relevans på folkbiblioteket och hur en eventuell ut- eller avveckling av bibliotekaryrket kan se ut.

På ett mer teoretiskt plan kan min uppsats vara intressant för den som intresserar sig för hur kunskap skapas och vem som har makten över den. Och vem eller vad som har makten över bibliotekariens identitet. Vidare kan den vara av intresse för den som funderat över vad en magisteruppsats eller annan form av text, egentligen är och har möjlighet att uttrycka, samt för den som ansluter sig till idén om att alla människor är med i diskursskapandet, vare sig vi vill det eller ej, hur vi uttrycker oss utifrån de diskurser vi själva är en del av. Och hur en magisteruppsats kan ses som en del av en större skapelseprocess, ett fragment kunskap som hjälper till att skapa, förstärka eller avveckla diskurser.

Som uppsatsskrivare inom kollegium tre uppmanas man att ha en koppling till användare på något sätt. Jag anser att min uppsats knyter an till användare eftersom de direkt påverkar eller påverkas av biblioteks- och bibliotekarieidentiteten. Något av det som uppsatsen kan komma att visa på är vilka tjänster som i framtiden kan erbjudas användaren, vilken synen biblioteket har på denne, i vilka former användaren kan komma i kontakt med biblioteket och huruvida alla användare är välkomna eller inte. Kort sagt: genom ett studium av den framtida biblioteks- och bibliotekarieidentiteten studerar jag i förlängningen i viss mån också den framtida användaridentiteten.

För att få klarhet i hur en framtid kan se ut vill jag undersöka vad som skrivs i olika bibliotekstidskrifter. Anledningen till att jag vill studera dessa är att jag upplever de har stor makt att påverka. Om det häri hävdas att yrket kommer bli något speciellt kan det vara en orsak till att det faktiskt också blir så. Tidskrifterna har som jag ser det möjlighet att på detta sätt skapa självuppfyllande profetior. I artikeln *Librarians and the Claiming of new roles: how can we try to make a difference?* (2004) kan man finna ett stöd för denna tanke:

By making forecasts of the future we are in fact making statements about the present, because the whole process starts with an appraisal of the present, a look at the fundamentals and the lie of the ground /.,./ [The experts] did not just predict the future (correctly) but they also helped create the future they envisaged . . . Prediction and creation are intertwined.” (Nicholas & Dobrowski enl. Fourie, s. 64)

1.1 Avgränsning

I uppsatsen undersöker jag vad som sägs om biblioteket och framtiden i två olika bibliotekstidskrifter. Det är tidskrifternas förmedlade bild jag studerar. Andra tidskrifter kan tänkas framställa framtiden på ett annorlunda vis. Vidare fokuserar uppsatsen på svenska folkbibliotek och de förhållanden som råder för dem i Sverige. Andra former av bibliotek eller bibliotek i andra länder, är inte intressanta i denna studie.

1.2 Bakgrund

Biblioteken och bibliotekarierna är inte begrepp som kan sägas ha ett konstant innehåll. Vad som visar sig nedanstående text är att det hela tiden sker förändringar inom biblioteksvärlden. Det är många faktorer som spelar in och har möjlighet att påverka bibliotekets identitet.

I essän *Det lokala folkbiblioteket – förändringar under hundra år* (2005), tecknar Joacim Hansson, filosofie doktor inom B&I på högskolan i Borås, en bild av folkbibliotekets roll i det svenska lokalsamhället.

Under de senaste hundra åren har vår vardag förändrats på ett sätt och i en hastighet som saknar motstycke i andra epoker av vår gemensamma historia. Från ett förindustriellt samhälle över ett framgångsrikt och mycket utpräglat industrisamhälle, till det vi har idag – det som kommer ”efter” – kunskapssamhället, informationssamhället, utbildningssamhället eller vad vi nu väljer att kalla det. (s. 11)

Hansson menar att det moderna folkbiblioteket, som vi känner det idag, uppstår i början på 1900-talet. Fokus låg då på det fria lärandet, att kunskap skulle vara tillgängligt för alla oavsett klasstillhörighet. Man införde också speciella satsningar på barn. Som ett led i denna mission kom biblioteket i mitten av 1950-talet att ägna sig åt uppsökande verksamhet för att öka läslusten och främja läsandet där ”boken inte var en naturlig del av vardagen”. Detta förblev en central del i bibliotekens verksamhet även under 1960- och 1970-talen. Under 1970-talet försöker man också nå användarna i deras naturliga miljöer. Biblioteket etablerar sig då på arbetsplatser som sjukhus, industrier och fängelser. I och med ”den stora kulturpolitiska utredningen” från 1974 förändras dock bibliotekets synsätt något. I denna slås det fast att det ska sprida det alternativa och subversiva – det ska vara ett alternativ det kommersiella, populära utbudet. Hansson menar att det därmed skett ett fokusskifte. Där biblioteket tidigare arbetade gentemot folkets intressen och på deras villkor, kom rollen nu att bli den som ett slags överförmyndare som talar om för andra vad som är bra eller dåligt. I ett exempel nämner Hansson hur bibliotek köpte in sk tantsnusklitteratur och placerade denna på en strategisk plats i lokalen, inte främst för att tillhandahålla litteraturen i sig, utan för att locka in dess potentiella låntagare till regionerna av

ansedd kvalitetslitteratur. Rollen som uppfostrare rimmar illa med idéerna om folkbildning. (s. 18-28) I artikeln *ALA Goal 2000 and Public libraries* (1996) resonerar Douglas Raber om tre olika roller som folkbiblioteket kan ha: konservativ, populistisk eller verkande för social jämställdhet. Den roll som biblioteken enligt Hansson får från och med 1974, kallar Raber för den konservativa. Biblioteket ska här vara en plats för att lära i klassisk bemärkelse och inte ett tillhåll för social aktivitet eller nöje. Om biblioteket erbjuder för många typer av verksamheter, kommer det att skrämja bort de traditionella användarna. Sociala och nöjesaktiviteter kan man få på annat håll av aktörer som är specialiserade inom dessa områden och därför kan erbjuda bättre tjänster av högre kvalitet än vad biblioteket skulle klara av. Biblioteksbeståndet ska framför allt bestå av "materials of value and high culture" medan det lättare – "the sensational, the oversimplified, and the polemic" – får tillhandahållas av andra. Biblioteket blir en stadigt stående motpol till det ytliga kommersialiserade utbud som erbjuds via massmedia. Biblioteket ska vara öppet för alla som vill lära – ett resonemang som korrelerar mot Hansons beskrivning av folkbildningsdiskursen – oavsett ålder, kön, etnicitet eller klass. Det är genom denna öppenhet biblioteket blir unikt, och har en fördel mot kommersiella aktörer som riktar sig mot speciella grupper. Ett problem med denna roll är att bibliotekarien väljer ut vad som ska anses vara fin litteratur och relevant information. Man kan fråga sig om bibliotekarien ämnesöverskridande alltid är bättre än användaren på att göra en kvalitetsbedömning. Rollen kan också sägas vara exkluderande i och med att den satsar på en liten mängd tjänster och ett begränsat utbud. (s. 226-227)

På 1980-talet blir biblioteket påverkat av det maknadstänkande samhället. Detta märks bland annat genom att biblioteksbesökarna nu kommer att kallas för kunder. På vissa ställen görs försök till att utveckla biblioteket i riktning mot bokhandeln. (2005, s. 30) Detta förhållningssätt ses av Raber som populistiskt. Rollen kan uppfattas som logisk: eftersom biblioteket är till för användarna, bör det anpassa sig efter deras krav. Användarna ska få bestämma vilka typer av verksamheter det ska satsa på. Det som flest användare vill se, är också det som ska få störst utrymme. Som en följd av detta bör de funktioner som ingen använder sig av, avvecklas. Här fungerar bibliotekarien som tjänare, med väldigt begränsade möjligheter att skapa en egen identitet. Hela biblioteket är fråntaget makten till förändring. Inriktningen kan ses som demokratisk eftersom den låter majoritetsbeslut bestämma, men å andra sidan riskerar det som få efterfrågar, försvinna. Raber menar att biblioteket på så vis indirekt gör sig skyldigt till cencurering. Vad det gäller litteratur kan det exempelvis bli så att obskyra klassiker gallras bort. Det som är populärt har också en tendens att snabbt skifta, vilket leder till att biblioteket hela tiden måste jobba mot kortsiktiga mål och gör att det inte är uppmärksam på långsiktiga problem som kan tänkas uppstå. (1996, s. 227)

Det är även under åttiotalet som teknologin börjar färga bibliotekets verksamhet. Hansson beskriver det som att en kamp uppstår mellan å ena sidan de mjuka kulturorienterade och de hårda informationsorienterade bibliotekarierna. Informationsteknologin får sedan sitt verkliga genombrott i början av 1990-talet. I samband med detta blir också biblioteket decentraliserat. Från att tidigare ha varit toppstyrt, blir det nu lokalanpassat. Den lokala ortens kultur- och informationsbehov ska nu avgöra vilka tjänster biblioteket ska satsa på. Denna tanke råder fortsatt idag och är en orsak till att det är svårt att tala om enbart en identitet. Biblioteket har istället identiteter som avgörs beroende på den lokala miljö det råkar befinna sig i. På

samma sätt påverkas bibliotekarierollen. (2005, s. 28-34) Hansson menar dock samtliga bibliotek i grunden har ett och samma syfte:

Diskussionen om folkbibliotekets plats i samhället och betydelse för medborgarna har under de senaste decennierna ofta nog haft informationsteknologiska förtecken, men det är i människornas lokala strävan efter mening, sammanhang och trygghet som det har sin grogrund och yttersta uppgift. (s. 11)

Som Hansson beskriver det är idag bibliotekarierollen ”läraren” framträdande. Språk- och lässtimulerande verksamhet riktad mot barn är vanligt förekommande på biblioteket, tillsammans med satsningar på vuxenstudier. Kunskapslyftet är till exempel något som idag ofta är integrerat bibliotekets lokaler. Det betyder att pedagogiska färdigheter samt förmåga att lära ut och undervisa in informationsökning blir viktiga kompetenser för bibliotekarien att besitta. Vad det gäller biblioteket så används det idag i fler syften än tidigare. Det erbjuder en bredd tjänster för att på så vis tillgodose användarnas många vardagliga behov. Hansson ser också att det är vanligare med en kombination av tjänster och att biblioteket erbjuder mervärde med ett slags kunskapspaket: exempelvis en konsert, ett samtal och litteraturtips med anknytning till ett visst gemensamt område. (s. 28-37) Den roll som biblioteket enligt Hansson framförallt har idag kan likställas med det Raber kallar för rollen som verkande för social jämställdhet. Denna beskriver Raber som starkt knuten till vänsterpolitiska ideologier. Biblioteket har en koppling till staten och ska av denna anledning ta sitt ansvar för medborgarna. Information är makt och de som exkluderas från den hamnar således i underläge. Bibliotekets verksamhet ska därför utformas med hänsyn till samtliga samhällsgrupper så att en maktbalans dem emellan kan upprätthållas. För att göra detta blir det särskilt viktigt att satsa på de informationssvaga och icke-användarna. Biblioteket ska exempelvis erbjuda språk- och skrivarkurser, skrifter på flera olika språk och överlag hålla ett oerhört väl sorterat, multikulturellt utbud. Det måste också alltid finnas en plats för det marginaliserade, smala, materialet. Det som är problemet med inriktningen är att trots en god tanke, blir svårt att praktiskt genomföra. Om inget tillåts väljas bort och alla möjliga varianter ska finnas betyder det att biblioteket får en enorm, orimlig mängd material att hantera. Raber menar också att en ökad satsning på de informationsfattiga och icke-användarna sker på bekostnad av andra grupper. Det kan tyckas märkligt att biblioteken gör ekonomiska satsningar på en diffus skara snarare än fokusera på de faktiska användarna. Särskilt problematiskt skulle detta bli för medelklassen eftersom det främst de tillhörande detta samhällsskikt som använder och finansierar biblioteken. Det är inte heller säkert att bibliotekets insatser för att nå icke-användarna – ett diffust begrepp som kan stå för väldigt mycket – leder till resultat. (1996, s. 225-226)

Biblioteket som det beskrivs ovan ger en bild av det genomgår en ständig förändring. Morgondagens bibliotek kan komma att se helt annorlunda ut mot vad det gör idag. Det är just dessa ständiga skiftningar som gör det intressant att studera vad två centrala bibliotekstidskrifter säger om bibliotekets och bibliotekariens framtida identitet.

1.3 Syfte och frågeställningar

Uppsatsen har två syften. Det övergripande syftet är undersöka vilken framtida bild av biblioteket som förmedlas i de två bibliotekstidskrifterna *Ikoner* och *Biblioteksbladet*. Ett andra syfte är att undersöka vem som skapat dessa framtidsbilder. Något som utgör en central komponent inom diskursanalys är maktbegreppet. Olika diskurser kämpar om dominans inom olika domäner. Även inom en diskurs kan det förekomma konkurrerande krafter som strävar efter att få definiera en diskurs på ett specifikt vis. Diskursanalysen blir särskilt lämplig för mig att använda då den kan klargöra hur maktfördelningen ser ut. Analysen kan besvara vilka bilder av framtiden är det som dominerar i ett material.

Mina frågeställningar är:

- Vad kan en diskursanalys av två bibliotekstidskrifter ge för bild av biblioteket och bibliotekariens framtida identitet?
 - Vilka begrepp (tecken) används för att beskriva bibliotekariens och bibliotekets framtida identitet?
 - Hur uttrycks (artikuleras) tecknen i 33 av tidskrifternas texter?
 - Vilka diskurser kan synliggöras genom en analys av tecknens innehåll och deras relation till andra tecken?

Läsaren kommer i ett något senare skede av uppsatsen märka att diskursanalysen bygger på ett relativt sanningsbegrepp, ett antagande om att ingenting är sant. Om ingenting är sant blir det viktigt att ständigt ifrågasätta. Det blir viktigt att inte bara presentera ett resultat, utan också visa på vilka delar det är uppbyggt av och varifrån de härstammar. Uppsatskomponenter som källförtäckningar och urvalsavsnitt tjänar till att visa på just detta. Jag vill dock i denna uppsats göra en mer detaljerad genomgång av källorna än vad som i de flesta fall kanske är brukligt. Jag tänker använda mig av intertextualitetsanalys för att spåra ursprunget till de resultat jag får fram genom diskursanalysen. Intertextualitetsanalysen tror jag också kan visa på vilka begränsningar en informationskanal kan ha. En tidskrift kan uppfattas som rik på en mängd information när det i själva verket bara är ett fåtal om uttrycker sig. Återigen blir maktbegreppet relevant då jag med analysen undersöker varifrån materialet härstammar och vem det distribueras genom.

Min intertextualitetsanalys undersöker följande:

- Vem eller vad det är som skapar diskurserna? Finns det möjlighet att härleda det som kommer till uttryck i texterna till vissa specifika källor?
 - Vem har författat texterna? Dominerar särskilda skribenter?
 - Är referenser till en och samma källa (person eller verk) återkommande i textmaterialet?
 - Förekommer vissa källor mer frekvent än andra?
 - Går det med anledning av detta att tala om dominerande diskursskapare?

Det rör sig om två olika former av metoder. Där den förra är kvalitativ till sin natur, är den senare kvantitativ. Genom att använda mig av två olika former av analysmetoder som bearbetar texterna på två olika plan och som dels avtäckar det djupare, mer abstrakta innehållet, dels det ytligt konkreta, tror jag uppsatsen kan få en större bredd och mening.

2 Röster om framtiden

I det följande presenteras röster om framtiden i syfte att visa på hur den kan se helt olika ut, beroende på vem som uttalar sig om den.

2.1 Bibliotekariens framtida identitet

I artikeln *Do you know what your mission is?* (2007) beskriver Janet L. Balas bibliotekarien som genomgåendes en identitetskris. På grund av ett ökat ifrågasättande och konkurrens från tjänster på Internet och från andra aktörer som caféer, försöker biblioteket vara alltför mycket. Det vet inte längre om det ska vara en plats för nöje eller kunskapssökning. Konsekvensen av detta blir bland annat att spelautomater installeras på ungdomsavdelningar och att datorer tillåts användas för socialt nätverkande. Författaren menar att det inte är rimligt för biblioteket att anpassa sig för mycket efter samhällets nycker eftersom det då ständigt kommer få jaga en ny identitet. (Balas, 2007) Bilden av bibliotekarien framträder som populistisk och splittrad. Den är heller inte unik, utan en sammansättning av identiteter från områden som inte alltid ställer krav på en viss kompetens. Vill det sig riktigt illa kan bibliotekarien få samma roll som personen i kassan på ett internetcafé.

I *Enter the Cyberpunk librarian: future directions in cyberspace* (1996) skriver Jonathan Willson att teknologin är här för att stanna och i allt högre utsträckning kommer att prägla biblioteket och bibliotekarien. Willson spånar fritt om framtiden och tänker sig att biblioteket då kommer realiseras som en tredimensionell digital värld man når genom en dator, där allt från informationssökning till mer sociala aktiviteter äger rum. Både användare och bibliotekarier befinner sig i världen och kan vid behov interagera med varandra. I och med nya tekniker och teknologier kommer antalet nya informationskanaler att öka. Bibliotekarien måste för att behålla sin relevans, hålla sig ajour med dessa. Willson resonerar att fler kanaler gör att det blir lättare att hitta information generellt, medan det samtidigt blir svårare att hitta det specifika. En viktig roll för bibliotekarien i framtiden är därför att fungera som en knutpunkt i informationskaos som Internet. Bibliotekarien ska kritiskt och neutralt kunna granska ett innehåll och ha en djup förståelse för hur användarna tänker, så att informationen kan vidarebefordras på lättförståligt sätt. En annan uppgift är att samla in och organisera det som är relevant inom ett område. En fara som Willson ser med ett bibliotek i cyberrymden är att dock att robotar kan komma ersätta bibliotekariens roll. Redan 1996 var så kallade "knowbots" under utveckling, vilka automatiskt kan gå igenom och göra understrykningar i ett dokument baserat på användarpreferenser. (1996)

Idag är vi ett steg närmare den värld som illustreras i Willsons artikel. Det bekräftar stadsbibliotekarien och lärmiljökoordinatören Åke Nygren i och med sin artikel *Bortom Web 2.0. Konferensrapport från Computers in Libraries 2007*. (2007) Nygren vidareföredrar här åsikter från en rad olika talare. Nygren skriver att det finns ett stort intresse för att skapa och dela innehåll på Internet. Idag kan den enskilde individen hävda sig i texter på sin blogg vilka kan få en enorm genomslagskraft. Även onlinetidningar bjuder i många fall in sina läsare till skriftliga kommentarer och

diskussioner. Genom relativt färsk teknik som RSS kan en användare till och med skapa en tidning efter egna preferenser genom att digitalt klippa och klistra från det utbud som finns på webben. Det går idag också att skapa egna radiostationer på ett liknande sätt. Mer än en fjärdedel av amerikanska ungdomar ägnar sig åt att dela och skapa information på Internet och detta är en trend som också biblioteket måste hänga på. Nygren skriver att biblioteket ska finnas där användarna finns och därför blir det lämpligt att det har en egen myspace-sida. Bibliotekarierna bör ha metakunskaper om nya tekniker och fenomen, likaväl som de praktiskt ska kunna hantera dem. Nya tekniker och nya tider ställer alltså stora IT-krav på bibliotekspersonalen:

Vad har ny teknik med bibliotekariernas kärnkompetens att göra? Allt! Det menar Helene Blowers från Public Library of Charlotte Mecklenburg County som har satt igång en mindre folkrörelse med sitt radikala och spännande personalutbildningsprogram Learning 2.0. Istället för att som tidigare betrakta IT som något förbehållet bibliotekens IT-avdelningar behöver vi förstå att webben numera är allas angelägenhet. Just det - allas! (s. 33)

Något som också blir allt mer populärt är tredimensionella onlinevärldar. Dessa ligger nära den virtuella verklighet som Willson reflekterade kring i sin artikel. En av dessa världar heter Second Life. Konceptet bygger på att onlinevärlden ska fungera på samma sätt den verkliga. Det går att fritt vandra omkring i öppna miljöer, företa sig diverse aktiviteter och på olika sätt interagera med andra användare. Den virtuella har en påtaglig koppling till verkliga världen: som användare kan man till exempel köpa virtuella objekt för riktiga pengar. Ett antal amerikanska bibliotek, Alliance & Charlotte Libraries, har nu etablerat sig i Second Life där de kallar sig Alliance Information Archipelago. Här erbjuds bland annat referensservice, bokprat, utställningar, workshops och utbildningar, allt, givetvis i ett virtuellt format. Tilltaget får ses som populärt då biblioteket dagligen har 5000 besökare. Det finns flera fördelar med konceptet, skriver Nygren. Bland annat kan det göra det enklare för biblioteket att ha kontakt med andra instanser i samhället som museer och återförsäljare, vilket annars kan vara mer problematiskt. Den virtuella miljön kan också fungera som en plattform för distansundervisning, öka tillgängligheten av information och förstärka bibliotekariens roll som en guide i informations-samhället. En intressant tanke är också att biblioteket genom att finnas i Second Life når icke-användarna i mycket högre utsträckning än det traditionella biblioteket kan. De nya teknikerna ska dock anammas varsamt, frågan om de kan förbättra biblioteksservicen måste alltid stå i fokus. (s. 31-38)

I Librarians and the claiming of new roles: how can we try to make a difference? (2004) talar Ina Fourie om bibliotekens och bibliotekariens roll i förändringarnas tid. Det kommer ständigt ske förändringar och dessa kommer alltid att påverka bibliotekariens roll, arbetsmöjligheter och självbild. Fourie menar att bibliotekarien inte bara har en roll, utan flera. I grunden handlar det om progression i kombination med gamla värden som inte får glömmas bort. Det kan upplevas som paradoxalt, men bibliotekarien måste å ena sidan vara framåtsträvande och aktivt söka behärska nya kunskapskontexter. Å andra sidan måste de tänka långsiktigt och får inte bli så fixerade vid utveckling att de glömmar bort att ta hänsyn till eftersatta grupper. För att yrket ska överleva måste bibliotekarien hitta en balans mellan dem. Världen blir alltmer präglad av IT, vilket är en utveckling som även påverkar biblioteket och bibliotekarierna. Den service som biblioteket använder har blivit mer användarcentrerad som en följd därav. Där bibliotekarien tidigare levererade "just-in-time"-information, krävs det nu istället "just-for-you"-information. Den ökade

tillgängligheten av information gör också att bibliotekarien är idag mer en problemlösare, än bara informationsleverantör. (s. 62-64)

För att ha fortsatt relevans är det viktigt för bibliotekarien att säkra sin roll i den digitala informationsmiljön. En viss IT-kunskap måste därför alla bibliotekarier ha, det är idag inte hållbart att sakna grundläggande datorvana eller att ha en motsträvig attityd gentemot tekniken. Med det menar dock inte Fourie att alla behöver vara IT-experter, utan föreslår ett kontinuum av roller, där en bibliotekarie har specialkunskaper inom ett visst område. Bibliotekarien kan bland annat vara kulturspecialist, det vill säga: ha kunskaper om användarbeteende beroende på deras kultur. De kan ha rollen som publicist: att de organiserar och arkiverar information, eller som rådgivare: att de deltar i diskussioner på högre nivå beträffande enligt vilka standarder som information ska hanteras. Bibliotekarien kan också ha rollen som företrädare för eftersatta grupper, specialistikunskaper om hur information ska struktureras så att även informationssvaga grupper kan ta till sig den. (s. 63-68)

Bibliotekarien bör förberedas på sin föränderliga roll redan på utbildningsstadiet. Denne bör ställa sig frågor som: Hur kan den framtida arbetsmarknaden tänkas bli? Ger utbildningen nödvändiga kunskaper? Hur väl svarar utbildningen mot morgondagens efterfrågan? Det måste ske ett kontinuerligt utvärderande. För biblioteken är det viktigt att löpande lokalisera nya nischade marknader och även att utöka samarbetet med andra aktörer i samhället. Fourie menar att det inte är möjligt att följa med i utvecklingen utan samarbeten. Biblioteket bör så också ständigt reflektera över sin egen roll och fundera över sina styrkor och svagheter. Det måste också finnas strategier för hur bibliotekarien ska kunna inta en ny roll i tid, vilket till exempel kan ske genom fortbildning på arbetsplatsen. (s. 63-68)

Också i artikeln *A View to the Future of the Library and Information Science Profession: A Delphi Study* (2002) av Shifra Baruchson-Arbib skrivs det om förändring: "The information field has spread out of the libraries and information centers, and has been transformed into an industry that sells, organizes, and processes information." I studien låter Baruchson-Arbib 40 B&I-experter från USA, Kanada, Europa och Israel uttala sig om vad de anser vara en önskvärd respektive trolig framtid beträffande biblioteket och bibliotekarien. Hur är det med bibliotekariens relevans? Gör lättillgängligheten och en allt mer elektronisk informationskontext bibliotekarien överflödig? Kontentan av artikeln ger det enkla svaret: nej. Expertgruppen anser att det är högst önskvärt att biblioteket fungerar som samhällets minne, att det samlar in och bevarar information för kommande generationer. På grund av den snabba teknikutvecklingen är detta viktigare idag än någonsin förr, eftersom information idag kan vara tämligen "instabil". En webbsida kan till exempel ha en väldigt begränsad livslängd. Vem som helst har också möjlighet att publicera en text, vilket leder till ett större utbud och gör det svårare att värdera källor. Internet är också fortfarande väldigt oorganiserat och skulle behöva struktureras bättre. Bibliotekarien är särskilt lämpad att genomföra detta arbete. Experterna ser det också som troligt att automatiska referenssystem kommer breda ut sig, vilket betyder att bibliotekarien kan sköta sitt arbete hemifrån. Bibliotekarierna bör inte vara låsta till sin traditionella lokal, utan ska möta användarna där de "naturligen" finns som till exempel på shoppingcenter. Gruppen menar också att biblioteken inte kan vara passiva, utan måste visa framfötterna, vilket de ska göra med marknadsföring. Slutligen konkluderar Baruchson-Arbib att biblioteken och bibliotekarierna kommer överleva

informationsrevolutionen. Biblioteket kommer omformas, men dess essens förblir densamma. (s. 397-401) Studien avslutas med ett resonemang om att ett ökat informationsutbud och ett beroende av detta, är informationsexperten till gagn:

Although the traditional library model will not completely disappear, in many cases it will it become a LIS professionals desk. Information skills will be a requirement for all employees in the Information Society, so the expert skills of the information adviser, trainer, seeker, researcher, and knowledge manager will be highly valued. (s. 402)

2.2 Diskursanalys inom B&I

I *Discourse analysis: method and application in the study of information* (1996) tar de prominenta B&I-forskarna John Budd och Douglas Raber upp varför diskursanalysen med fördel kan användas som metod inom just B&I. Inom B&I är begreppet information centralt och mycket av forskningen handlar om hur det ska definieras. Vad är information och vilka former kan den ta sig? Det är inte helt lätt att säga eftersom det beror på i vilket sammanhang det används. Utöver det handlar B&I också mycket om hur informationen kommuniceras, exempelvis hur en användare interagerar med en databas eller hur ett referenssamtal förlöper. Många frågor kretsar kring hur mening skapas i dessa sammanhang. Kommunikation är likväl som essensen i ett ord något obestämt som kan ske på flera sätt. Eftersom kommunikation är något som också är helt grundläggande för ett forskningssamfund, där diskussioner enligt författarna företrädesvis inom B&I sker genom publicerade, tryckta texter, är det viktigt att ha metoder som kan klargöra vad just denna form av kommunikation egentligen är för något. Språket spelar alltså en mycket betydande roll inom B&I. Och då diskursanalysen är öppen till sin natur, där olika tolkningar tillåts och användandet och innebörden av ord står i fokus, blir det lämpligt att använda sig av just denna inom området. Forskaren har genom metoden också möjlighet att studera flera nivåer av språket, både dess form och funktion. (s. 217-219) Ytterligare en anledning till dess relevans har att göra med att den är sprungen ur brett antal ämnesområden - lingvistik, sociologi, psykologi, etc - och kan på så vis belysa en text från flera olika håll. Bernd Frohman som citeras i artikeln förespråkar metoden eftersom själva samlingsbegreppet B&I hela tiden förändras:

if LIS theory is a function of, among other things, fashion, evolution, and rhetorical labelling, then it is imperative that 'we shift our focus away from disputes over the truth or meaning of theoretical proposals, towards the *existence* /.../ of LIS theoretical discourses, treating as data for investigation and analysis the ways in which key theoretical ideas are talked about. Such a shift would involve pursuing implications of the fact that theory itself is a social practice.' (s. 222)

Kunskap, kompetens och utbildning - ett bibliotekariedilemma under 100 år (2005), är skriven av Lars Seldén och Mars Sjölin som båda är aktiva lärare på högskolan i Borås. Artikeln är uppdelad i två delar. Först sker en diskursanalys baserad på teori från Ernesto Laclau & Chantal Mouffe, där två texter närläses: *Specialgruppen för regionala biblioteksfrågor: bättre utbildning för framtidens folkbibliotek* och *Bibliotekarieutbildningen i framtiden: slutrapport från gruppen för översyn av bibliotekarieutbildning*, publicerade 1989 respektive 1991. Diskursanalysen visar att det finns motsättningar i de båda texternas synsätt. Där den ena talar om att kunskaperna ska vara differentierade, specialinriktade och icke-akademiska, talar den

andre om att den ska vara sammanhållen och akademisk. Båda texterna är dock ense om att bibliotekarien ska ha kunskaper om information, kultur, samhället, litteratur och språk. De anser också att bibliotekarieutbildningen ska samverka med andra utbildningar. I en andra del av artikeln sätts resultaten in i en historisk kontext. Författarna går här igenom hur olika, däribland politiska, krafter har påverkat bibliotekarieutbildningen från 1920-talet fram till idag. Under tidens gång har bibliotekariens status skiftat och det har lagts vikt vid olika kunskaper. Något som det längre rådde tveksamheter kring var om den skulle betraktas som akademisk eller ej. (2005)

3 Diskurs och diskursanalys

Med fokus på ett par centrala delar går jag i det följande igenom ett par uppfattningar om diskurs och diskursanalys i syfte att skapa ett kunskapsunderlag för läsaren, med vars hjälp jag hoppas att hon eller han senare lättare ska förstå den specifika teori och metod jag valt att använda mig av.

Jørgensen Winther och Philips menar att det är mycket svårt att ge diskurs en fast innebörd eftersom det inte råder någon enighet kring vare sig själva begreppet i sig eller hur en diskurs kan analyseras. I de flesta fall kan dock ordet diskurs sägas bygga på idéer om att språk utgör strukturer, vilka sätter gränser för vad vi som människor kan uttrycka i olika sociala sammanhang. Den enskilda diskursen innebär ett "bestämt sätt att tala om och förstå världen". (2000, s. 7) Ingrid Sahlin beskriver i *Diskursanalys som sociologisk metod* (1999) diskurser som kulturellt och historiskt präglade. I och med detta skapar de olika bilder av verkligheten. Vidare skriver hon att diskurser "konstituerar objekt för kunskap". De kategoriserar världen och gör att vi meningsfullt kan tala om, studera och utforska olika fenomen. (s. 85)

Diskursanalys kan betraktas som en helhetslösning, ett paket som rymmer både teori och metod, vars grund utgörs av ett antal ontologiska och epistemologiska premisser angående språkets roll i den sociala konstruktionen av världen. Därutöver innehåller den teoretiska modeller, metodologiska riktlinjer samt specifika tekniker för språkanalys. Att skapa sitt egna paket, genom att exempelvis integrera delar som ligger bortom diskursanalys, kan vara värdefullt eftersom de har potential att belysa ett studerat område från nya vinklar. På så sätt kan en bredare förståelse för det skapas. Det är dock viktigt att hänsyn tas till diskursanalysens grundläggande premisser, och att man som forskare är noga med att foga samman de olika delarna till en enhet, i annat fall riskerar studien bli en meningslös röra av intetsägande fragment. (2000, s. 10)

Av de ontologiska och epistemologiska premisser som nämns ovan, så är socialkonstruktivismen en. Denna utgör en grund i flera centrala diskursanalytiska modeller. Vivien Burr menar att essensen i socialkonstruktivismen är att kunskap inte kan betraktas som en objektiv sanning: vår kunskap och våra världsbilder är inte spegelbilder av verkligheten, utan bara sätt för oss att försöka förstå den. Eftersom människan inte är en isolerad entitet, utan en historisk och kulturell varelse betyder det att hennes uppfattningar om världen och sig själv kan skifta över tid. Genom olika former av sociala handlingar konstruerar hon den sociala världen - där det ständigt sker ett slags köpslående om vad som kan anses vara sant eller falskt. Inom en viss typ av social värld finns det sedan regler för vilka handlingar som är acceptabla. (Burr enl. Winther Jørgensen och Philips, 2000, s. 12)

Diskursanalys har sitt ursprung i strukturalistisk språkteori, som vuxit fram ur en kombination av lingvistikern Ferdinand de Saussures idéer och formalismen inom litteraturvetenskapen. Anhängare till strukturalismen menar att språket skapas genom relationer mellan tecken. Genom språket kan sedan verkligheten förstås. (2003, s. 17) Förhållandet mellan värld och språk är godtyckligt. Vi skapar betydelse genom att kombinera fysiska ting med olika tecken. Tecknet "hund" har ingen naturlig koppling till djuret, men genom att sätta ihop det med andra tecken, som "vov" och "päls"

skapas en bild, som bli allt tydligare ju fler tecken det har en koppling till. Tecknens relation till varandra skapar betydelse, men framförallt definieras något av allt som det *inte* är. Det finns en särskild poäng med att definiera en hund som *inte* en katt. (2000, s. 16)

Saussure urskilde två nivåer i språket: langue och parole. Langue ligger djupare och är ett abstrakt, fast och oföränderligt språkligt fundament. Winther Jørgensen och Philips beskriver strukturen som ett fisknät där knutarna får symbolisera tecknen. Tecknen är alltid fixerade på ett ställe i systemet och de förhåller sig alltid på samma, statiska sätt till alla andra tecken strukturen. De betyder i alla lägen samma sak. Som en hinna över langue, breder parole ut sig. Parole är de konkreta sätt som språket används på, som när vi skriver eller deltar i vardagliga konversationer. Enligt Saussure riskerar det i och med denna konkretisering också missbrukas. Vi kan exempelvis använda ord felaktigt, genom att vi inte förstår deras egentliga mening. Vi kan uttala ett ord fel. Parole-nivån anses av de Saussure därför vara mycket mindre pålitlig och av denna anledning inte meningsfull att studera. (2000, s. 17)

Michael Bachtin som kan sägas vara en grundare till poststrukturalismen, kritiserade de Saussures idéer då de endast fokuserade på själva lingvistik. I motsats till de Saussure menade Bachtin att parole var mycket värdefull nivå att studera, eftersom det är här som språket blir till en levande helhet. Enligt Bachtin så är innebörden av ett tecken flexibel och förhandlingsbar, tecknen flyter omkring i den språkliga grundstrukturen. Ett och samma tecken kan betyda olika saker beroende på i vilken kontext det används. Detta kan också kallas för intertextualitet. (2003, s. 19f) Begreppet intertextualitet handlar också om att olika former av texter alltid är baserade och beroende av andra former av texter. Det sker ett ständigt återanvändande. I Mats Börjessons *Diskurser och konstruktioner - en sorts metodbok* (2005), ges en förklaring:

Författaren, såväl inom litteraturen som inom vetenskaperna, arbetar alltså inom språkliga traditioner och meningssammanhang. Detta gör att skribenten alltid ägnar sig åt imitation och vädjanden till en gemensam värdegrund: 'the writer can only imitate a gesture that is always anterior, never original.' Från andra hållet är läsaren en sorts medskapare av artikelns innehåll - ett innehåll som alltså inte bara finns där på förhand, utan ingår i en interaktion mellan skribent, text och läsare. (2005, s. 70)

Börjesson begränsar sig här till att beskriva skreven text. I sak gäller dock resonemanget även för andra former av kommunikation. Ordet skribent skulle exv kunna bytas mot kommunikatör, och "skreven text" mot utsaga. Intertextualitet utgör en del av min metod och är ett begrepp som jag kommer återkomma till i ett senare skede av uppsatsen.

Det var först i slutet av 1960-talet som strukturalismen på allvar skulle ifrågasättas. Själva kärnidén i den problematiserades då. Poststrukturalisterna hävdade att det inte kan antas att det finns en eller annan dold struktur som avgör vad som går att observera: "allt som är möjligt att observera, framför allt språket, måste med nödvändighet analyseras direkt och i sig" (s. 20) Michel Foucault kom i detta skede att spela en stor roll i utvecklingen av diskursanalysen, eftersom han var en av de första att genomföra empiriska studier, baserade på en egenutvecklad metod. (2003, s. 20) Socialkonstruktivistiska och poststrukturalistiska tankegångar är tydligt

framträdande i hans syn på diskursanalysen. Foucault intresserade sig framför allt för sanningsbegreppet. Enligt honom är allting diskurser, utanför dem existerar det ingenting. Inom en diskurs kan man aldrig prata om det som är absolut sant eller falskt - den kan bara visa "sanningseffekter", vilka varierar beroende på olika sammanhang. Olika diskurser innefattar sedan reglerande krafter vilka Foucault kallar kunskapsregimer, som bestämmer vad en viss sanningseffekt tillåts vara. Eftersom det förhåller sig på detta relativa sätt ska diskursanalys aldrig användas som en metod för att söka ett slutgiltigt svar på en fråga. Däremot är den lämplig att bruka när man vill undersöka mönster i ett antal utsagor och studera de sociala effekterna av dessa. (2000, s. 21 och s. 28)

Jag använder mig i den här uppsatsen av diskursanalys för att studera ett antal skrivna texter. Ingrid Sahlin skriver att analytikern i detta fall inte intresserar sig för vad de enskilda författarna avser med en text. Syftet är istället att genomskåda dem och avtäcka "den struktur, eller de regelsystem, som anger vilka möjliga utsagor och positioner som individer är hänvisade till för att delta i diskursen." Analysen blottlägger det i texten underförstådda och implicerade. (1999, s. 85-91)

3.1 Laclau & Mouffe & Fairclough

Min metod grundar sig i huvudsak på en diskursanalytisk teori skapad av Ernesto Laclau och Chantal Mouffe, men innefattar också ett intertextuellt inslag hämtat från Norman Faircloughs kritiska diskursanalys. Det mesta av följande text handlar om hur Laclau och Mouffe beskriver en rad centrala begrepp som kan användas för analys. Vilket läsaren snart kommer märka är min text baserad delvis på deras verk *Hegemony and Socialist Strategy* (2001), där författarna själva står för resonemangen, men också Marianne Jørgensen och Philips tolkning av dem. Jørgensen och Philips tolkning utgår inte bara hur begreppen beskrivs i ovannämnda verk, utan tar också hänsyn till hur begreppen används i andra texter skrivna av Laclau & Mouffe. Det känns särskilt viktigt att läsaren av en uppsats med diskursanalytisk ansats är medveten om att det alltså i det följande delvis är fråga om en tredjehandstolkning.

Laclau och Mouffes teori är grundad på marxistiska idéer om sociala företeelser samt strukturalistiska och poststrukturalistiska tankar om hur mening skapas. Diskurs definieras av Laclau & Mouffe som: "en fixering av betydelse inom en bestämd domän." (2000, s. 33) De menar att det inte finns någonting objektivt, en fast botten utan allting är konstruktioner - mening uppstår i sociala sammanhang genom språket. Vi kan som människor uppleva vissa fenomen som självklarheter, men detta gör vi helt felaktigt. Ingenting existerar i den betydelse att det alltid förblir detsamma - det sker en ständig förändring. Denna kallas av Laclau & Mouffe för *kontingens*. Fenomenet jordbävning kan tjäna som exempel. Det faktum att en jordbävning äger rum går inte att bestrida, men dess innebörd, om den ska ses som ett naturfenomen eller som ett ingrepp av Gud, är en fråga om tolkning. Olika diskurser ger fenomenet i den verkliga världen dess mening. Man kan tala om att olika fenomen har en identitet som är relativ, kontextberoende och tolkad. När vi väljer att tolka något på ett speciellt vis, fixerar vi en betydelse. Hur sympatisk denna än må upplevas så innebär den att ett antal andra betydelser har uteslutits. De uteslutna betydelserna ingår i en rymd som Winther Jørgensen & Philips kallar för det diskursiva fältet (en översättning av Laclau & Mouffes mer talande *field of overdetermination*).

Tolkningarna som finns här är alternativa, men inte orimliga för ett givet begrepp. Fältet kan ses som ett hot mot en fixerad betydelse, en kraft som slutligen kommer bryta ner och omdefiniera den. Utan ett diskurssivt fält, skulle förändring aldrig ske, då skulle allting alltid, i alla sammanhang ha sin fasta innebörd. (2001, s. 108-111)

Med utgångspunkt i ovanstående kan man resonera att det är lönlöst för att inte säga rent omöjligt att definiera något. Definitioner är dock nödvändiga för att vi som människor meningsfullt ska kunna strukturera och ge mening åt vår värld. Inom diskursanalys blir de viktiga för att de gör ett flytande material hanterbart. Trots att det inte finns en objektiv sanning går det genom diskursanalysen att förvandla en del av den till en objektiv självklarhet. (2000, s. 40) Laclau & Mouffe använder sig av ett antal begrepp när de beskriver hur processen från flytande till fast går till.

Element är ett obestämt tecken som kan ha många olika innebörder. Jordbävningen från exemplet ovan är ett *element*. Genom att ge det en viss mening och därmed fixera och begränsa det, sker en *slutning* (closure): en jordbävning bestäms vara ett naturfenomen. En slutning är tillfällig och endast gångbar i en given diskurs, här i den naturvetenskapliga. Ett slutet element kallas för ett *moment*. (2001, s. 205) Genom denna process blir tecknet en ”full presence” – tolkningen blir till en absolut sanning i ett givet sammanhang. Strukturen stabiliseras härmed:

”[t]he condition of a full presence is the existence of a closed space where each differential position is fixed as a specific and irreplaceable moment.” (2001, s. 127)

Flytande signifikanter är tecken som olika diskurser har olika uppfattningar om: enligt den naturvetenskapliga diskursen är jordbävningen ett naturfenomen, enligt den teologiska ett ingrepp från Gud. (s. 35) En diskursordning som ursprungligen är ett begrepp från Fairclough, betecknar ett socialt rum där flera olika diskurser kämpar om dominans. Man talar om att det i en sådan konflikt råder en *antagonism* mellan de olika diskurserna. I en artikel kan man tänka sig att någonting omedvetet definieras på motsägende vis, att den rymmer både naturvetenskapliga och teologiska uppfattningar. När en av diskurserna avgått med segern, och således ensam kan bestämma betydelse, har detta skett genom *hegemonistisk intervention*. (2005, s. 324) Ett tecken som är särskilt viktigt i en diskurs kallas för en nod. Detta tecken spelar en så stor roll att diskursen inte skulle vara densamma om det förändrades. Bergström & Boréus exemplifierar med att tecknet ”juden” är en nod i en nazistisk diskurs. Utan det skulle man inte kunna kalla nazism för just nazism. Noden utgör ett nav som kopplar samman andra tecken som ingår i diskursen. (2005, s. 317) En *ekvivalenskedja* är ett antal olika tecken som alla trots att de sinsemellan kan ha motsägende egenskaper, gemensamt pekar åt ett visst håll:

”equivalence creates a second meaning which, though parasitic on the first, subverts it: the differences cancel one another out insofar as they are used to express something identical underlying them all” (2001, s. 127)

I praktiken betyder detta att de ord som förekommer i en artikel tillsammans skapar en större bild av något än de på egen hand klarar av.

Något som i mitt fall blir relevant då jag studerar vad som sägs om bibliotekariens framtida identitet, är vilken syn Laclau & Mouffes ser på identitet. Laclau & Mouffes syn är präglad av teorier från Jacques Lacan. Utgångspunkten är att

människan då hon separeras från sin moder, förlorar en del av sig själv. För att fylla tomrummet efter denna förlust, söker hon identiteter, vilka hon får genom att ta del av olika sociala situationer. Situationerna presenterar bilder av världen som individen antingen tar till sig eller förkastar. Omvärlden kan dock aldrig erbjuda tillräckligt med bilder så att tomrummet fullständigt fylls igen. Därför pågår ett ständigt sökande, som aldrig kommer att slutföras. (s. 42, 2005)

Om resonemanget relateras till biblioteksvärlden, kan institutionen biblioteket ses som producent av de världsbilder en bibliotekarie kan ta till sig. Således utgör bibliotekets identitet ett ramverk som bibliotekariens identitet måste skapas inom. Det går dock också att tänka sig att en mängd starka bibliotekarieidentiteter och även andra krafter kan påverka institutionen, vilken genom en omstrukturering kan komma att erbjuda nya ramverk för hur bibliotekariens identitet kan skapas. Bibliotek och bibliotekarie kan ses som två begrepp som är insvärjda i varandra, konstituerar och konstruerar varandra.

Olof Sundin är docent inom B&I och verksam på högskolan i Borås och vid Göteborgs universitet. I hans avhandling *Informationsstrategier och yrkesidentiteter* (2006) undersöks sjuksköterskors informationssökning. Häri resonerar han kring yrkesidentiteter, vilka Sundin i likhet med Laclau & Mouffe ser som sociokulturella skapelser:

Yrkesidentiteter [kan ses som] sociala identiteter som skapas, upprätthålls och förändras genom individers och gruppers identifiering av sig själva i relation till hur de blir kategoriserade av andra. (s. 43)

Det sociokulturella synsättet tillåter också att en människa har flera olika identiteter parallellt, som denne kan skifta mellan. Identitet kan alltså i grunden ses som ett flytande begrepp;

Identiteter skall /.../ inte uppfattas som essenser hos enskilda individer, utan de utgör förutsättningar för mångfaldiga, ibland konkurrerande, sätt att förhålla sig till olika fenomen inom en och samma kontext. (s. 45)

Från Norman Fairclough hämtar jag begreppen interdiskurvit och intertextualitet.¹ Båda bygger på ett slags holistisk tanke om att vi baserar vår kunskap på kunskap från andra och att vi i interaktion utvecklar vårt vetande. Fairclough beskriver förändringen inom och utom diskurser som interdiskurvit. Nya diskurser uppkommer genom en kombination av andra, redan existerande. Beroende på hur en diskurs integrerar från dessa, kan den ses som kreativ eller konventionell. Den konventionella diskursen hjälper till att upprätthålla en dominerande, härskande diskurs, medan den kreativa tar den i en ny riktning. Om man ser specifikt till en text så är de tecken som används häri aldrig originella, de kommer någonstans ifrån. All form av text kan därför ses som en återupprepning, även om nya ord, och unika sammansättningar av dessa kan skapas. En text är en produkt av historien samtidigt som den skapar framtiden, där möjligheterna till uttryck begränsas av andra texter. (2000, s. 77f)

¹ Begreppet intertextualitet härstammar ursprungligen från Julia Kristeva. (Wikipedia)

En dominerande text, vars uttryck och resonemang kommit att bli tongivande inom ett visst område kan därför ses som begränsande för andra. Den sätter en agenda för hur något ska uppfattas och vad som är möjligt att referera till. Som jag ser det har en dominerande text en stor möjlighet att sätta sin prägel på en social verklighet. Ett särdeles intressant exempel att ta upp i detta läge är de två texter jag i huvudsak använt mig för att skriva dessa rader: *Diskursanalys som teori och metod* är ett mycket frekvent citerat verk, vars tolkningar av diskursanalysen troligtvis påverkat en stor mängd avhandlings- och uppsatsskrivare. Vad som också är intressant med intertextualiteten är att en text har en påverkan på läsaren, även om denne ställer sig kritisk till dess innehåll. I och med att texten blivit läst, har den också blivit en del av "texten" läsaren. Ett välkänt skräckexempel på en text borde av samma anledning ha liknande makt som den mycket populära, då skräckexemplet är en betydande referenspunkt för hur någonting inte ska genomföras.

Ett intressant exempel att ta upp här är att det i en tidskrift inte är möjligt att debattera vad som helst. Debatter uppstår ofta genom att en publicerad artikel kommenteras. Man kan resonera att det är skribenten som på detta sätt styr in läsaren i ett visst tyckande. Artikeln sätter ramarna för vad läsaren kan kommentera, genom det innehåll den har och på det sätt som den är skriven. Tidskriften har dessutom möjlighet att när som helst avsluta debatten och kan, så länge inte publikationen erbjuder en mer öppen form av kommunikation vanlig på Internet idag, om den så vill, alltid få sista ordet.

Skribenterna kan ur ett perspektiv sägas ha mer makt än dem de återger i sina texter, eftersom det är skribenten som väljer vilka röster som ska föras fram. Det spelar ingen roll hur originella idéer en upphovsman har, om den som ska återge dem inte förstår, bryr sig om dem eller väljer att fokusera på annat. Skribenten gör sitt urval och sin tolkning. Är det frågan om att referera en konferens eller någon annan form av talad kommunikation, där det inte finns ett skriftligt underlag som utsagorna är hämtade ifrån kan skribenten sägas ha en särskilt betydande makt, eftersom det då kan bli svårare att kontrollera hur väl det ursprungliga stämmer med tolkningen. I grund och botten handlar kunskap i många fall i en väldig utsträckning om *tillit* till vissa auktoriteter snarare än rena fakta.

3.2 Metodkritik

Det kan här vara på plats med ett ifrågasättande av metoden. Vad det gäller specifikt Laclau & Mouffes diskursanalys så kan uppfattningen om den ständiga förändringen av diskurser kritiserar. Det finns krafter som kan förhindra den processen. Ett klassystem är ett exempel på en struktur som är djupt rotad i samhället och inte ständigt muterar. Det går inte att som individ helt lätt skifta klasstillhörighet efter eget tycke och smak. Samhällets traditionella uppfattningar om kön och etnicitet fungerar på liknande sätt också som begränsande. Sociala normer bidrar till alltså till en tröghet i förändringen, vilken inte Laclau & Mouffe tar hänsyn till. (Chouliaraki & Fairclough enl. Winther Jørgensen & Philips, 2000, s. 63)

I *Textens mening och makt* (2005) tar Göran Bergström och Kristina Boréus upp kritik som gäller för flera typer av diskursanalyser. En kritik är att diskursanalysen fokuserar på språket i för hög utsträckning. Om det är språket som skapar olika

verkligheter, blir det problematiskt att föreställa sig vad världen kan vara utan det. Försvinner ett fenomen bara för att vi slutar beskriva det? Och omvänt: kan något inte sägas existera förrän vi kommit på ett sätt att uttrycka det? Kritikerna menar att de olika möjliga läsningarna av olika fenomen, analysens subjektiva natur, gör den för relativ. (s. 351)

Diskursanalyser kan också ha problem med validiteten och riabiliteten, eftersom de är öppna metoder som kan sättas ihop olika från en gång till en annan. Detta innebär att det kan vara svårt att återupprepa en studie. För att komma till bukt med problemet föreslår författarna att forskaren använder sig av ett genomarbetat analysverktyg och att denne konsekvent i sin text redogör för sitt förfarande, med grundliga motiveringar till varför just en viss form av tolkning är rimlig för ett material. På så sätt får materialet en hög genomlysning. Ett konkret tips för att uppnå denna är att lyfta in citat från det studerade materialet i forskningstexten. (2005, s. 352f) Genom tydlig dokumentation blir det möjligt för läsaren att avgöra hur rimliga tolkningarna är - och vilka alternativa tolkningar som också kan tänkas. Citaten gör det möjligt för läsaren att värdera både forskaren och forskningen i sig.

Det är också viktigt att forskaren för ett resonemang kring konsekvenserna av ett urval. Att enbart välja en viss typ av material kan innebära att en alltför ensidig bild kommer till uttryck. Man kan också tänka sig att resultatet är beroende av de källor som använts, och att ett alternativt urval skulle ge en annan bild. (2005, s. 254) Det blir således viktigt att klargöra vilken typ texter det är som analyseras. Var kommer de ifrån? Vem har skrivit dem? Vilka ideologier grundas de i? Vad har de en koppling till?

4 Urval och tolkning

Jag har genomfört ett subjektivt urval. Detta ansåg jag var det mest rimliga, då det är artiklar med ett specifikt innehåll som är av intresse för mig i denna studie. Ett slumpmässigt urval är eftersträvansvärt då jag genom ett sådant skulle haft mindre möjlighet att påverka analysunderlaget. Med ett subjektivt urval riskerar man att redan i startgroparna begränsa det som kan framkomma genom en analys. Det finns en risk en risk att jag, trots en medvetenhet och strävan efter att ta med samtliga relevanta framtidsartiklar, missat vissa, och att det är mina medvetna eller omedvetna uppfattningar om framtid/identitet som varit avgörande för de artiklar jag valt ut. I mitt fall skulle det dock bli väldigt komplicerat med slumpmässigt urval. Det skulle troligtvis resulterat i stora mängder irrelevanta texter som inte skulle varit meningsfulla för mig att studera. I och med mitt subjektiva urval gör jag inte anspråk på att förmedla tidskrifternas heltäckande bild av framtiden.

Jag valde att inte begränsa mig vad det gäller olika typer av texter, och tog i mitt urval inte hänsyn till om framtiden förmedlades i form av en recension, en debatterande text, återgivning av fakta, en intervju, eller på annat sätt. Min utgångspunkt har varit att allt som finns publicerat är lika relevant att studera, eftersom texten, oavsett dess kontext, är diskursskapande i och med att den förekommer i tidskriften. Eftersom förändring kan ske i ett högt tempo och framtidsvisioner snabbt kan bli förlegade, valde jag texter publicerade under 2006 och 2007. Urvalet inleddes med att jag laddade ner samtliga under ovanstående tidsperiod publicerade nummer av *Ikon* och *Biblioteksbladet*. Mitt krav var att texterna skulle:

- Ge sken av att behandla områden rörande framtid i kombination med antingen bibliotek, bibliotekarie eller identitet.
- Vara framåtblickande (lång- eller kortsiktigt)
- Utrycka hur och inte bara om eller att förändring sker/ska ske
- Beröra bibliotek i
 - allmänhet (och därmed innefatta folkbibliotek) eller
 - beröra folkbibliotek specifikt
- Uttrycka åsikter rörande hur identitet
 - förändras eller bör förändras
 - inte förändras eller inte bör förändras till

Anledningen till att mina urvalskriterier var öppna på detta vis, är att jag inte på förhand hade en bestämd uppfattning om vilka framtidsdiskurser jag önskade studera. Kriterierna utformades därför så att de kunde ge mig ett givande material med potential att belysa framtiden på flera olika sätt och i flera olika former.

För att inte underminera uppsatsens andra syfte, att undersöka vem som skapar diskurserna, tog jag ingen hänsyn till vem som skrivit texterna, utan gjorde mitt bästa för att ignorera författarsignaturerna helt.

En första genomgång av tidskrifterna gav mig 83 texter. BBL var här extremt dominerande, med sina totalt 68 st. En orsak till detta kan vara att BBL innehåller ett större antal texter per nummer, av varierande storlek. I Ikoner finner man ett fåtal längre texter, som i regel sträcker sig över flera sidor. För att få ett lite mer balanserat och hanterbart material valde jag att gallra framför allt bland BBL-texterna. Det slutgiltiga urvalet kom att bestå av 24 texter från BBL och 9 från Ikoner, totalt 33 stycken.

De 33 texterna utgör mitt empiriska material. I analyskapitlet har jag tilldelat varje text ett nummer. Det är till detta nummer, och inte till artikelns författare eller titel, som jag refererar under analysens gång. I bilagan kan läsaren se vilka texter jag valt ut samt vilka nummer som representerar vilken text.

Texterna har tolkats av mig och tolkningen kan ha en betydelse för vilka diskurser som framträder i materialet. Eftersom som det förhåller sig på detta sätt anser jag det relevant att skriva något om hermeneutik, vilket är ett annat ord för tolkningslära. Nils Gilje och Harald Grimen som båda är verksamma vid Senter for vitskapsteori vid universitet i Bergen, skriver i *Samhällsvetenskapernas förutsättningar* (1992) att människan aldrig möter världen som ett tomt blad, vi möter aldrig världen förutsättningslöst. Det vi har med oss sedan tidigare bestämmer vilken möjlighet vi har att förstå den nya situation vi ställs inför. En rad faktorer spelar in: språklig kunskap, fördomar, preferenser och livserfarenhet till exempel. Ett mycket centralt begrepp inom hermeneutiken är den hermeneutiska cirkeln. Den baseras på ett antagande att all forskning består av rörelser mellan helhet och del, mellan det vi ska tolka och vår egen förförståelse. Delen är beroende av hur helheten tolkas, och helheten formas av de olika delarna. Som tolkare alternerar man ständigt mellan helhet och del, det finns ingen väg ur den hermeneutiska cirkeln: och en tolkning är alltid beroende av andra tolkningar. (s. 191)

4.1 Tidskrifterna

4.1.1 Ikoner

Ikoner gavs ut av Bibliotekstjänst (BTJ) under perioden 1998-2007. Idag är tidskriftens redaktör pensionerad och det finns inga planer på fortsatt utgivning.

(<http://www.btj.se/ikoner> - 2008-03-28) BTJ beskriver sig på sin hemsida som:

den ledande leverantören av medietjänster (medieprodukter och informationstjänster). Våra tjänster förenklar och sparar resurser och pengar åt våra kunder. Vi kopplar samman fysiska eller digitala medier med informationen om dessa så att kunden finner rätt medier, i rätt tid och till rätt pris. Våra kunder är professionella användare, framför allt kunskaps- och forskningsverksamheter såsom bibliotek, universitet, företag och organisationer. (<http://www.btj.se/?id=3375> - 2008-03-28)

På en samlingssida för Sveriges kulturtidskrifter, www.tidskrift.nu, beskrivs ikonerna på följande vis:

[Ikoner är en] oberoende publikation utgiven av BTJ som vill vara ett seriöst debatt- och essäorgan med högt i tak och med möjlighet att tycka färdigt och få skriva till punkt. Ambitionen är att via bibliotek, arkiv, museer och andra minnesfunktioner

aktivt bidra till den allmänna kultur- och samhällsdiskussionen, inte minst för att visa att det är där dessa institutioner [sic] hör hemma. (2008-03-27)

Tidskriften stod enligt samma källa, med ett ben i traditionen och ett i visionen:

En ikon är det traditionsrika [sic] på samma gång som den är symbolen på datorn som klickar oss ut i det okända och in i framtiden. På så vis kan ikonerna och Ikonerna vara metaforen för alla instanser med ansvar för samhällets minne och den fortsatta kunskapsförsörjningen. (2008-03-27)

4.1.2 Biblioteksbladet

Biblioteksbladet (BBL) ges ut av biblioteksforeningen, i en utgivningstakt av tio nummer per år. Foreningen beskriver sig som:

en ideell, partipolitiskt obunden bibliotekspolitisk organisation som verkar för ett bibliotekssystem av hög standard, för att den svenska bibliotekslagen tillämpas och utvecklas samt för biblioteken som ett värn för demokrati och yttrandefrihet.
(<http://www.biblioteksforeningen.se> länk: *om foreningen* - 2008-03-28)

Biblioteksbladet ser som sin uppgift att:

dels vara [en] medlemstidning för Svensk Biblioteksforening dels vara ett av Sveriges ledande organ för en levande, nydanande och ifrågasättande biblioteksdebatt. Tidningen ska spegla foreningens verksamhet, åsikter och ställningstaganden men också väcka egen debatt genom att ge utrymme åt andra åsiktsyttringar.
(<http://www.biblioteksforeningen.se/bbl/> 2008-03-28)

Ikonerna gavs ut sex gånger om året, och varje nummer var på 80 sidor. BBL ges ut 10 gånger om året och varje nummer är på 44 sidor. Det årliga antalet publicerade sidor blir alltså ganska jämnt: 480, respektive 440. Samtliga nummer av Ikonerna och de sedan 2002 utgivna numren av BBL finns tillgängliga för gratis nedladdning via deras respektive hemsidor, vilket bland annat gör det lätt för läsaren att bedöma om mitt urval av artiklar är rimligt eller ej.

5 Analys

Budd (1996) skriver om att man kan skilja på textens form och funktion. Formen är texten i sig, medan funktionen det innehåll som finns "bakom" den. Även om det kan tyckas som en självklarhet, påpekar Budd att det vid en diskursanalys är helt nödvändigt att börja med ett studium av textens form eftersom tolkning sker genom den:

"form is essential because it is imperative to understand grammatical construction in order to draw inferences about intended meaning. /---/ form serves in large part to structure the text of discourse, but function is incomprehensible without the realization of the contextual element of discourse." (s. 219)

Sociologen Ingrid Sahlin skriver i *Diskursanalys som sociologiskt metod* (1999):

"Ord har olika mening beroende på sammanhanget, men samma mening kan också formuleras på olika sätt. Båda dessa aspekter bör, som jag ser det få utrymme i en analys av en bestämd diskurs." (s. 93)

Min analys kommer av ovanstående anledningar inledas med en textanalys. Denna kan innebära att ett material grammatiskt dissekteras och den språkliga strukturen i detalj studeras. Min analys kommer inte att se ut på detta sätt, utan består i en lokalisering och tolkning av de ord och begrepp (tecken) som förekommer i texterna. Mitt tillvägagångssätt är inspirerat av ett par konkreta punkter som föreslås i Ingrid Sahlins text. Detta eftersom Sahlins metod är öppen och inte på förhand bestämmer vilka diskurser det studerade materialet kommer hamna i. Analysen har företagits cykliskt, i följande steg:

1. I varje text har jag letat efter ord och begrepp som beskriver det framtida biblioteket eller bibliotekarien. Ord och begrepp har jag sett som *tecken*.
2. Från texterna har jag lyft citat som visar hur tecknen används. Citaten kallar jag för texternas *artikulationer*.
3. Beroende på tecknens innehåll och i vilken relation de står till *elementen* biblioteket eller bibliotekarien har jag grupperat dem på olika vis. De tecken inom ett element som står i ett uppenbart motsatsförhållande till varandra är samlade i separerade kluster.
4. Genom att studera vilka typer av tecken som används och i vilken omfattning de återkommer i materialet har jag kunnat se vilka *ekvivalenskedjor* dessa skapar.
5. Genom ekvivalenskedjorna har elementen biblioteket och bibliotekarien fixerats till *moment*.
6. Innehållet i en ekvivalenskedja utgör också en *diskurs*.

För att återanknyta till Laclau & Mouffes definition så ser jag diskurs som "en fixering av betydelse inom en bestämd domän." (2000, s. 33) Allting som förs fram i mina texter är i någon mån framtidsdiskurser. Med framtidsdiskurser avser jag den syn på framtidens bibliotek och bibliotekarie som förmedlas i texterna. Jag har inte medvetet sökt efter vissa former av utsagor eller diskurser material, men någonstans har det ändå varit ett val från min sida att lyfta fram vissa artikulationer och

strukturera materialet på ett visst sätt. Materialet är strukturerat efter teman som tydligt framträder i mitt material och som på flera sätt kan belysa biblioteket och bibliotekariens identitet.

Jag vill för en ökad tydlighet här också passa på att upplysa om min specifika syn på maktbegreppet. När jag i det följande skriver om makt åsyftar jag de krafter som har potential att sätta sin prägel på en social verklighet. Den som besitter makt kan ur en mängd världsbilder välja vilka av dessa som för en bredare skara ska presenteras och tillåtas få ett genomslag. Makt ser jag som ett filter som används på högre hierarkiska nivåer. Jag vill understryka att definitionen gäller såväl för maktkamper mellan diskurser, som för maktförhållanden mellan exv bibliotekarie och användare. Nu över till själva analysen.

Till att börja med kan jag konstatera att många av framtidsresonemangen i mina texter är baserade på ett antagande om förändring. Konstant förändring är något helt grundläggande och det kan antas att texterna skulle haft ett annat innehåll om deras utgångspunkt varit en annan. I en mängd texter framställs förändring på ett dramatiskt vis, i flera fall uttrycks den som helt nödvändig för bibliotekets överlevnad. Om biblioteket förblir vad det är idag ges bilden av att dess dagar är räknade. Olika tecken används för att beskriva detta. En text har den hotfulla rubriken ”kommer ulven denne gang?” (25). I en annan uttrycks det: ”Det handlar om att hoppa på tåget. Do or die!” (12). Även i andra texter relateras det oförändrade biblioteket till negativa tecken, som ”zombier” och ”sömngångare”:

Samtidigt som man pekar på många utvecklingsområden och talar om stor potential, talar man i England också om ett folkbibliotek som ”sömngångare” en katastrofal framtid tillmötes. En förändring måste till! Folkbiblioteken måste återupplivas och det måste ske nu, innan det är för sent. /---/ om vi inget gör tror jag att även vi ”sömngångare” en oviss framtid till mötes. (14)

Ska den nordiska folkbiblioteksmodellen fortsätta att spela en central roll måste den förnyas radikalt /.../ (22)

Det danske Institut for Fremtidsforskning fastslog for nylig at bibliotekarer sammen med for eksempel kassedamer og postbude er job, der ikke vil være brug for om 15 år. De er zombier, en slags levende døde, der udfører funktioner der kan trække den lidt endnu, men som reelt er uden betydning, hævdede instituttet. /---/ Målet? At undgå at bibliotekerne får en skæbne som zombier, men forbliver ressourcecentre i videnssamfundets intellektuelle infrastruktur. (25)

Inne i själva biblioteken har inte så mycket förändrats och behöver heller inte förändras, tycks man mena. Denna föreställning om fred och ro kan stå biblioteken dyrt. (28)

Fortfarande kan man hävda att det som tryckts och producerats i fysisk form passerat en rad filter som garanterar deras relevans och kvalitet, men detta håller på att ändra sig. Om biblioteken fortfarande uppfattas som hus fulla med böcker, kan de snabbt förvandlas till bokmuseer. (33)

Följande två ekvivalenskedjor kan skapas utifrån det som kommer till uttryck i artikulationerna.

Biblioteket:

- rov
- sömngångare
- katastrofal framtid

- i behov av radikal förnyelse
- måste återupplivas
- tror felaktligen på fred och ro
- efterlämnat
- bokmuseer

Bibliotekarien:

- zombie
- likvärdig icke-utbildad
- utan betydelse

5.1 Identitetsskapare

I texterna skrivs det om bibliotekens och bibliotekariens för en framtida existens nödvändiga identitetsförändring. Vem eller vad som ska skapa den uttrycks dock på olika sätt.

Nordens bibliotek är en förebild i andra länder. Dock sprids det goda ryktet mest inom professionen – folkbibliotek gillar folkbibliotek – det omfattas inte av människor utanför branschen /.../ (22)

Världen ser med positiva ögon på de nordiska biblioteken. De är förebilder både tekniskt, estetiskt, innehållsmässigt och i anpassningen till nya krav. (21)

/.../ jag tycker alla borde kika mer på vårt kloka grannland i öst. Finlands bibliotekslag av idag vittnar om insikt om de allmänna bibliotekens viktiga roll /.../ (6)

Biblioteken måste bli mer aktiva och jämföra sig internt, lokalt och nationellt. –Mät det ni vill veta för att styra verksamheten i rätt riktning. Ta kommandot och bestäm vad som är relevant. (2)

Som situationen är idag är det inte realistiskt att vänta på att regeringen tillsätter en biblioteksmyndighet, av typ ABMUtvikling i Norge eller Biblioteksstyrelsen i Danmark. I Sverige måste vi snarare, som Kajsa Warg, ta vad vi har och bygga på det som redan finns. (31)

[I] bibliotekariernas huvud finns det ”nya” biblioteket men inte i resten av världen, inte i användarnas sinnevärld och framför allt inte i politikernas. Uppgiften för oss är att klargöra och marknadsföra ”Det nya biblioteket” /.../ (22)

I ett land utan nationellt formulerad biblioteks målsättning – om man bortser från den tama bibliotekslagen – så är det de lokala initiativen och satsningarna som driver utvecklingen framåt på folkbiblioteksområdet. (26)

I de ovanstående artikulationerna uttrycks det att biblioteken själva kan skapa sin identitet och att inspirationen ska hämtas från andra bibliotek. Biblioteket framställs som en stark kraft i samtliga artikulationerna. I den sista artikulationen framställs det också indirekt som en kraft att räkna med, då lagens anvisningar, i jämförelse med det biblioteken själva kan göra för sin utveckling, beskrivs som ”tam”. En motstridig bild framkommer i och med de följande artikulationerna.

Eftersom biblioteksvärlden inte själva har tillräcklig innovationskraft, får vi ge oss ut i världen. (33)

– Bibliotekarier vill så gärna förändra, men de har svårt att själva se vad man kan göra med tekniken. Jag upplever att de är otroligt tacksamma för minsta input. (9)

Man är tyngd av traditioner och man sitter fast i lojaliteter på det nationella planet. /.../ bibliotekarierna underställer sig det samhälle som vi lever i och kan inte föreställa sig att det är de som skulle kunna ta initiativet /.../ (10)

I sitt förord skriver Horisonts redaktör Peter Björkman: "Hur vägen till framtidens folkbibliotek/allmänna bibliotek ser ut är i dagsläget inte alls självklar. Många divergerande röster försöker få problemformuleringsinitiativet och många (också yrkesaktiva bibliotekarier) verkar genuint osäkra." (23)

Artikulationerna presenterar här en bild som är rakt motsatt till den som tidigare framkommit. Här ses istället biblioteken som mycket svaga, utan kraft att påverka sin situation. Elementen biblioteket och bibliotekarien ges följande innehåll:

Biblioteket:

- förebild i andra länder
- bör jämföra sig med andra bibliotek
- kan själv bestämma innehåll
- driver utvecklingen framåt
- ska ej vänta på regeringsbeslut

- har ej tillräcklig innovationskraft

Bibliotekarien:

- är otroligt tacksam för minsta input
- är genuint osäker
- kan ej ta initiativ
- är underställd samhället

I ett antal andra artikulationer framträder användaren som någon med inflytande över bibliotekens identitet.

Från att tidigare ha varit expert ska man nu ge låntagarna ett mycket större utrymme och låta dem betygsätta och diskutera på samma villkor. Det är ett helt nytt förhållningssätt och vi har kommit en bit på vägen, säger Lars Eriksson. (18)

Profilen och omvärldsbevakningen kan även skärpas och förbättras genom samarbeten med exempelvis olika bloggare som t ex Bokhora.se. (24)

Det gäller även att inspireras av det som händer på webben och förverkliga sätten i det fysiska biblioteket. Det gäller att förhålla sig till det och tillsammans med användarna skapa innehåll. (12)

[Bibliotek 2.0] handlar om ett förhållningssätt som även innebär att användarna bjuds in och får vara med och påverka ordentligt. – Det måste finnas ett genuint intresse från bibliotekshåll att bry sig om dem som använder sig av biblioteket. /.../ Det handlar alltså om bemötande och

att bjuda in allmänheten i samband med medieinköp eller beslut i fråga om hur bibliotekslokalerna ska se ut. (11)

I samtliga ovanstående artikulationer uttrycks det att användarna ska ha ett stort inflytande över identiteten. I en artikulation används det mycket starka tecknet ”på samma villkor”, vilket både upphöjer användarens status, samtidigt som det likställer bibliotekarien med vilken användare som helst. Det uttrycks explicit att bibliotekarien ska göra avkall på rollen som expert. Användarna relateras också positivt till ”ordentlig påverkan” på flera sätt: de ska ges inflytande över det tillgängliga materialet, bestämma vad som ska köpas in, vilka typer av material och kunna påverka hur den fysiska lokalen ska se ut. De ska dessutom få möjlighet att skapa material tillsammans med bibliotekarierna. Elementen biblioteket och bibliotekarien fylls med följande innehåll:

Bibliotekarien:

- bör ej ses som expert

Biblioteket:

- bör skapa innehåll med användarna
- bör låta användarna påverka ordentligt
- bör visa genuint intresse för användarna

Att biblioteket ska låta sig influeras av aktörer på den öppna marknaden är också en möjlighet som kommer till uttryck i texterna.

Något har hänt och något måste hända. Att göra ett bra jobb är inte bra nog. Den som inte syns finns inte. Konkurrensen är global och gäller alla – tre miljarder kineser, indier och ryssar kommer att springa ikapp och förbi oss om vi inte hittar framtidens vinnarrecept. (28)

”så länge som biblioteken gör det som behövs bättre och billigare än andra så kommer de att finnas kvar”. Jag skulle vilja lägga till den alternativa maximen ”så länge bibliotekarien lyckas tala om att han/hon kan göra det som behövs bättre och billigare än andra så kommer bibliotekarien att finnas kvar”. (7)

Arbetsmarknaden finns där, men möjligen inte så lättillgänglig eller i de former som nyutbildade kunnat förvänta sig. Utbildningarna, som borde ligga steget före, har kanske inte anpassat sig tillräckligt snabbt till omvärldens förändringar. (29)

/.../ För liksom hoten mot biblioteken (teknikutvecklingen, ändrade kundbeteenden mm) finns där ute, finns också möjligheterna och förebilderna där. Det gäller bara att se dem och att lära sig av dem, av högskolorna, shoppingarenorna, upplevelsecentra, olika slags webbservice, rådgivare (advokater, mäklare), marknadsförare och så vidare. (33)

Det er ikke bare Google, men også andre internettjenester, der har tendens til at uddistancere bibliotekerne. Google, Amazon, I-tunes er successer, som får den lokale bibliotekskatalog til at blegne, når man ser på benyttelsen. Og brugerne måler i stigende grad biblioteket med disse søgetjenesters alen. (25)

Vi må forsøge at skabe en sammenhæng mellem den strukturerede biblioteksvirkelighed og det ustrukturerede net for eksempel gennem samarbejde med Google. (25)

Second Life är bara ett, men ett bra, exempel på ett ställe där många av våra användare och icke-användare finns och där vi har möjlighet att nå ut med våra tjänster på ett nytt sätt. (15)

Min dröm är att folkbiblioteken i Sverige i framtiden satsar mer på /.../ Arbetsplatsbibliotek sponsrade av företag och näringsliv /.../ (19)

Utmaningarna handlar också om att förhålla sig till globaliseringen, marknaden, teknikutvecklingen... (22)

Bibliotek som vill överleva efter informationsexplosionen måste också utveckla nya tjänster på nätets villkor. (28)

Att erbjuda demokratisk tillgång till information och litteratur t ex, vilket ju är vad folkbiblioteken sysslar med i samverkan med användarna. Om den möjligheten inte längre blir likvärdig för samhällsmedborgaren känns formuleringen ”åt den som har skall vara givet och åt den som inte har skall även detta tagas ifrån dem” farligt sann. Även ”de som har” kommer att förlora eftersom de konsumtionsstyrda marknadskrafterna får ännu större utrymme att agera bland t ex barn och ungdomar om biblioteken förlorar mark. (6)

I den första artikulationen uttrycks det explicit att konkurrensen är global, vilket betyder att biblioteket måste förhålla sig till marknads samtliga aktörer. Skapas inte identiteten utifrån ett globalt perspektiv utgör särskilt vissa nationer ett hot, vilka kommer ”springa i fatt och förbi” biblioteken i Sverige. Flera olika typer av verksamheter förslås som inspirationskällor. Även i jämförelsen med ett par IT-baserade företag som kan sägas gå i utvecklingens framkant relateras biblioteket till det negativa tecknet ”förbisprunget” och dessutom till ”blekt”, medan marknads aktörer istället relateras till ”framgångar”. I den sista artikulationen framkommer dock en mer skeptisk bild, där den konsumtionsstyrda marknaden utmålas som ett hot mot demokratin. Följande ekvivalenskedjor kan bildas utifrån artikulationernas innehåll.

Biblioteket:

- måste förhålla sig till omvärlden
- icke-anpassning efter marknaden innebär fara
- bör inspireras av den öppna marknaden
- bör använda sig av tjänster på den öppna marknaden
- bör samarbeta med marknads aktörer
- bör acceptera ekonomiskt stöd från marknads aktörer
- bör förhålla sig till teknikutvecklingen

- bör ej inspireras av den konsumtionsstyrda marknaden

5.2 Biblioteksrum

I de följande artikulationerna uttrycks det vilken form och vilket innehåll biblioteksrummet bör ha i framtiden.

Under överskådlig tid – kanske femton-tjugo år framåt – utgör böckerna och de fysiska samlingarna grunden för biblioteken som fysiska miljöer. Under den tiden kommer vi att se böckerna och de andra fysiska medierna förlora terräng, och de kommer att få svårare att försvara sin dominerande roll i biblioteksrummet. Om biblioteken ska behålla i sin attraktionskraft, måste de utvecklas som attraktiva miljöer för studier, möten och aktiviteter. (28)

Som exempel på rummets betydelse nämndes biblioteket i Köpenhamns Handelshögskola där alla böckerna flyttats ned i bottenplanet, all annan yta är till för besökarna. – Det är en succé, alla vill dit. Varför gör inte alla bibliotek som Handelshögskolan? En konservativ bakåsträvar skulle kanske vid det här laget svara: Antagligen för att de vill vara dammiga boklager och inte upplevelsecenter, för att de envist och/eller dumdrigt tror på det starka varumärke det traditionella biblioteket är, för att det är en rikedom att ha ställen där det skrivna ordet och kunskapen får synas och exponeras, böcker är inget att skämmas över. (22)

För ett par år sedan var möjligheten att kunna bli nådd ett mått på välstånd. I framtiden kommer motsatsen att vara en lyxvara: möjligheten att koppla ner, koppla bort, stänga av, inte bli nådd. På samma sätt kan man i en teknik- och informationsintensiv tid spekulera om det fredade rummets renässans. I alla tänkbara vrår i samhället ska det upplevas och hända saker. Biblioteksrummet är väl den sista utposten och det är naturligtvis möjligt att den överges om där inget ”spännande” händer. (22)

[Biblioteken] förändras från att vara självständiga och samlingsorienterade till att utgöra delar i ett flexibelt system präglad av modern teknologi, kvalitet och användarvänlighet. (30)

Vi må aktivere biblioteksrummet til et helt andet niveau end i dag. Det gælder både præsentation af de fysiske materialer, udstillinger og arrangementer. Der skal være plads til både aktiviteter, frirum og mødested. /.../ Og helt afgørende vil det være at 'biblioteket' reelt ikke forstås som 'et hus med bøger', men som 'informationskompetencer der påvirker brugernes hjernemasse' (25)

Ett nytt bibliotek ska vara ett offentligt rum, en mötesplats mellan människor för att bejaka de mänskliga och sociala relationerna. (26)

/.../ Liksom att skapa de mötesplatser som blir allt viktigare. Mötesplatser präglade av glädje och skratt (kanske inte bibliotekens bästa gren hittills), av närvaro i det som rör sig i människors vardag, i det som det snackas om över frukostar, kring fikat och på skolgårdar och av en dos fräckhet och överraskning. Va?! Gjorde de det på bibblan?! (4)

I biblioteken finns föreställningen om att man ska fortsätta att komma till biblioteket för att hämta informationen, t.ex. ladda ner musik, filmer eller dokument (e-böcker, artiklar med mera). Men så ser inte framtiden ut. /.../ varför gå till biblioteket för att ladda ner, om du kan göra det hemma eller på jobbet, i skolan, på caféet, i bilen, på bussen eller torget? Detsamma gäller frågeservicen. Varför ska man stå i kö på biblioteket om man kan fixa det via nätet? (28)

Den traditionella infodisken kommer att fasas ut när allt mer digitaliseras. Man kommer att mötas ute i verkligheten istället. Det ställs stora krav på bibliotekarierna som ofta har en annan erfarenhet än den generation som växer upp i dag. (12)

Om det nu skulle vara någon av alla de tidigare nämnda virtuella bibliotekarienördar som vågar sig tillbaka till det verkliga livet för att möta levande människor i det fysiska biblioteket och ändå känner en viss oro, vill jag rekommendera något mycket bättre än Bibliotek 2.0. Och det är, åtminstone till att börja med, att införskaffa ett par starköl Åbro 7,2 för att stärka nerverna och sedan gå ut och erövra den riktiga världen. Sedan kan det nya bibliotekarielivet börja. (17)

Man höjer också ett varnande finger mot tron att boken har spelat ut sin roll: ”Vi tenderar att lägga ner så mycket energi på våra nya, spännande roller att vi glömmer det som är vår primära roll. Bibliotek kommer per definition alltid att handla om böcker. Nedskärningar i inköp av böcker väcker på sikt allmänhetens missnöje...”. (21)

Något som tydligt framkommer ovan är en oenighet om bokens vara eller icke vara i fysisk form i bibliotekslokalen. Dels kopplas boken negativt samman med ”mindre dominerande roll” något som är ”dumdrigt” att satsa på och ses som ting med

begränsad levnadstid. Biblioteket med ett till undervåningen förpassat bokbestånd relateras till "succé". Böckerna relateras dock också positivt till den fysiska lokalen genom att de beskrivs som "starkt varumärke" och "böcker är ingenting att skämmas över".

Det råder också oklarhet om vilken form av rum biblioteket ska vara. Vissa artikulationer associerar det fysiska rummet med en fristad som är den sista utposten i samhället, ett lugn att värna om och som i framtiden kommer att efterfrågas. Andra tecken beskriver att det fysiska rummet måste "aktiveras" och att det ska vara en plats för "fräcka aktiviteter", att användarna nästan ska chockeras över vad som äger rum i lokalen. Att biblioteket ska vara en plats för "glädje och skratt" kan i viss mån också tolkas som en motsats till idén om det lugna, fridfulla rummet. Det uttrycks också att det finns risker som hänger ihop med det lugna rummet, biblioteket kan överges om det inte är spännande nog.

Vad som uttrycks mer enhetligt positivt är att biblioteket ska vara en social mötesplats. Mötesplats relateras till positiva tecken som "allt viktigare" och "attraktionskraft". Tecknen "mötesplats", "socialt rum", "det mänskliga", "glädje och skratt" och "den verkliga världen". Detta uttrycker att biblioteket är en plats för människorna att vara på och interagera med varandra, snarare än att det är en plats användarna bara kommer för att hämta media.

I de tre sista artikulationerna framkommer det motstridiga bilder om biblioteket som ett virtuellt rum. Det framställs som att utlåning av media i det fysiska rummet är klumpigt och orimligt. Biblioteket bör istället erbjuda dessa tjänster via en virtuell plattform, genom vilken en betydligt smidigare förmedling kan genomföras. Det deklarerar också med en väldig tydlighet att fysiska medier inte kommer att existera i framtiden, "så ser inte framtiden ut"; den traditionella infodisken kommer fasas ut, digitaliserade tjänster och digitala medier kommer ta dess plats. Den allra sista artikulationen antyder dock inte alls på samma sätt att det virtuella rummet skulle vara en modell för framtiden: här likställs istället det nya biblioteket med det fysiska, där fokus ligger på det mänskliga mötet med användarna.

Biblioteket:

- bör vara en kombination av rum
- bör vara rum för mänsklig interaktion
- bör vara rum för studier
- bör vara ett offentligt rum
- bör ses som informationscenter
- kommer ej vara rum för fysisk infodisk

- bör vara rum för aktiviteter
- bör vara rum för upplevelser
- bör ej vara plats för aktiviteter

- stillsamt rum kommer efterfrågas
- stillsamt rum problematiskt

- fysiska böcker viktig symbol

- kommer ej vara rum för fysiska medier

I ett flertal artikuleringer uttrycks det att biblioteket bör och kan integreras i samhället på flera olika vis.

Min dröm är att folkbiblioteken i Sverige i framtiden satsar mer på läsfrämjande verksamhet. Att det satsas på skolbibliotek med utbildad personal i alla skolor och bokdepositioner vid alla förskolor med möjlighet för föräldrar att låna hem bilderböcker. Att det satsas på böcker, bokklubbar och läsecirklar på fritidsgårdar; Arbetsplatsbibliotek sponsrade av företag och näringsliv; Bokautomater i/vid restauranger i företagsbyar och i foajéer och vänthallar på stora sjukhus (där man tidigare haft bibliotek); Bokbuss/depå till uppsökande verksamhet inom äldreomsorg; Små biblioteksrum med dagstidningar och böcker i alla äldreboenden; Bokenkommer till ensamboende pensionärer och patientbibliotek vid alla sjukhus /.../ (19)

Tydligt är ändå att staden inte enbart satsar på huvudbiblioteket utan också på stadsdelsbiblioteken. BBL (nr 5) har tidigare exempelvis rapporterat om planerna på ett nytt bibliotek inne i Kista Galleria. (20)

/.../ kanske är det dags att förändra hela institutionen biblioteket och möta människor på andra sätt, i andra former och på andra platser och i ett annat tempo. Kanske borde medierevolutionen få lov att revolutionera inte bara bibliotekets medieutbud och bibliotekets arbetsformer utan hela bibliotekets struktur. (32)

– Idag måste biblioteken mycket mer vara en integrerad del av det övriga samhället. Bibliotekspolitik handlar om att bli en självklar del i stadsplaneringen, i skolan, i kommunen, i utbildningspolitiken. (22)

Det krävs ett ständigt behov av nya biblioteksstrategier och det krävs att man profilerar sig tydligt och utvecklar nya personliga tjänster. Ut med bibliotekarien bland folket, på webben och i undervisningen! (3)

[Bibliotekswebbarna] bygger till stor del på att vi förväntar oss eller faktiskt kräver att användarna ska komma till oss. Känns inte det lite förlegat? Är det inte dags att vi vågar ta steget ut från bibliotekswebbarna och istället beger oss till de miljöer där användarna faktiskt finns? (15)

Biblioteket blir en alltmer integrerad servicestruktur /.../ Denna integration kommer att fortsätta, och i framtiden kommer det att bli allt svårare att se biblioteket som skilt från undervisningen och forskningen som sådan. (33)

Det är inte staketet som ska hållas hela utan det är kärnan som ska hållas intakt. (5)

Det innebär att bibliotekarierna också må arbeta hvor kunderne er, og det er i stigende grad udenfor de fire vægge. (25)

Biblioteket som integrerat rum har en positiv relation till flera typer av verksamheter i framför allt en av artikuleringarna. Det uttrycks att biblioteket i princip ska finnas klickvis överallt i samhället, på förskolor likaväl som äldreboenden och på många platser där emellan. Det framställs i huvudsak som det är konceptet biblioteket som är det viktiga, snarare än det uttryck det tar sig. Artikulationerna trycker på vikten för biblioteken att verka ”udenfor de fire vægge” och förmedlar explicit också att det viktiga är kärnan, inte staketet. Platserna biblioteken ska finnas på är dock av något olika karaktär. Det uttrycks bl a att bibliotekarien ska ”ut bland folket, på webben och i undervisningen” och att de ska vara en ”självklar del” i stadsplaneringen. I andra artikuleringer kopplas det integrerade rummet framför allt ihop med just undervisning

och skolverksamhet, det framkommer en önskan om att biblioteket ska smälta ihop med andra institutioner för lärande av olika form. Ekvivalenskedjan ser ut på följande vis:

Biblioteket:

- bör ej vara knutet till ett begränsat antal rum
- bör representeras i olika former (bokautomater, bokdepositioner, etc)
- bör integreras på arbetsplatser
- kommer att integreras i olika skolkontexter
- kommer att integreras med forskning
- bör integreras på webben
- bör komma till användarna
- bör integreras i användarnas naturliga miljöer
- bör finnas nära många typer av användare

5.3 Värdegrunder

En annan aspekt av biblioteks- och bibliotekarieidentiteten är vilka värdegrunder de ska agera utifrån. Värdegrunder använder jag som ett samlingsbegrepp för de bakomliggande idéerna om vad biblioteket ska vara. Det beskriver bland annat, men begränsar sig nödvändigtvis inte endast till, vilka politiska riktningar biblioteket ska agera utifrån och hur användaren ska värderas. Olika åsikter uttrycks i en riklig mängd artikuleringar.

Att erbjuda demokratisk tillgång till information och litteratur t ex, vilket ju är vad folkbiblioteken sysslar med i samverkan med användarna. Om den möjligheten inte längre blir likvärdig för samhällsmedborgaren känns formuleringen ”åt den som har skall vara givet och åt den som inte har skall även detta tagas ifrån dem” farligt sann. Även ”de som har” kommer att förlora eftersom de konsumtionsstyrda marknadskrafterna får ännu större utrymme att agera bland t ex barn och ungdomar om biblioteken förlorar mark. (6)

Tänk efter – hur många platser i samhället finns det dit alla kan komma oavsett kön, ålder, kulturell bakgrund, ekonomi, medlemskap. En plats där alla kan känna sig välkomna, där det är kravlöst och gratis! Det är det som ett modernt bibliotek handlar om. (26)

/.../ Biblioteksforskaren Shiraz Durrani betonade den sociala inkluderingen och att folkbiblioteket inte har något egenvärde utan måste få sitt verksamhetsmandat och sin legitimitet från (lokal-) samhället, ”folkbiblioteken måste omformuleras utifrån omvärlden både lokalt och globalt”. Bibliotekschefen och biblioteksforskaren John Pateman hävdade bestämt att ett klassperspektiv måste anslås: ”folkbiblioteken måste bli relevanta för grupper som tidigare ansett dem irrelevanta”. (14)

Kulturrådet och KB arbetar med att förbättra och utveckla bibliotekens service till alla medborgare. (30)

/.../ vem ska slå vakt om mannen och kvinnan som står utanför campusområdet? För folkbibliotekarien är svaret givetvis självklart. (7)

/.../ jag tycker alla borde kika mer på vårt kloka grannland i öst. Finlands bibliotekslag av idag vittnar om insikt om de allmänna bibliotekens viktiga roll så som främjare av bildning, litterära och konstnärliga intressen, fortlöpande utveckling av kunskaper och färdigheter samt

medborgerliga färdigheter, internationalisering och livslångt lärande med betoning på befolkningens lika möjligheter därtill. (6)

Finns det en risk att bibliotekens traditionella verksamheter förpassas till sophögen i framtiden? En röst från publiken menade att bibliotekarien borde värna om de svaga grupperna, de som inte har akademisk utbildning. /.../ de mjuka frågorna är och förblir en viktig uppgift för folkbiblioteken och att man måste vara noga med att inte se motsatser överallt. Folkbiblioteken har uppenbarligen ett dubbelt uppdrag, och i den bästa av världar kommer den elektroniska revolutionen att öka medborgarnas tillgänglighet av tillförlitlig information och säkerställa deras inflytande i samhället. (7)

Folkbiblioteket måste väl i ärlighetens namn följa med i samhällets utveckling. Ett samhälle som idag är i behov av flexibla medborgare som kan ändra kunskaps- och yrkesinriktning många gånger under sin levnad. (1)

/.../ Slå vakt om de public service-inrättningar som de offentligt finansierade biblioteken är och som utgör en garant för demokrati och yttrandefrihet genom att de utan restriktioner tillgängliggör all information till alla. (21)

Det är mot hela biblioteksidén att biblioteken ska tvingas att betala för att låna ut böcker. Ingen gillar det här förslaget, IFLA gillar det inte och bibliotekarierna gillar det inte /.../ (10)

[Jag har] mötts av en hel del aggressiva repliker från ytliga ungtuppar; manliga bibliotekarier som anser att folkbiblioteken ska erbjuda samma utbud som ordinära varuhus. (13)

– Vi måste förhindra att regeringar och för den delen även transnationella företag som Google lägger vantarna på Internet – det kan på sikt bli ett hot mot yttrandefriheten. Biblioteken borde ta initiativet och motverka den här utvecklingen, det är deras jobb /.../ (10)

Men varför är bibliotekarieungtupparna så desperata och de intellektuella bibliotekarierna en utdöende art? Varför är det så skrämmande med en litterär kanon? Varför lyfter inte folkbiblioteken fram sitt arbete med bildning och folkbildning? Varför är så många bibliotekarier rädda för att ta ställning för kvalitet i olika former och sticka ut hakan och stå för någonting överhuvudtaget? Det gör mig djupt oroad. Att satsa på stora bestånd av dvd och cd och annat är inget självändamål för biblioteken. Men det är ett enkelt sätt att få bra utlåningsstatistik och höga besöksiffror. Och i många sammanhang verkar det vara det enda som räknas för de ytliga bibliotekarieungtupparna. (13)

Bland annat ska den bokskatt som finns magasinerad bättre utnyttjas i framtiden. Dessutom ska medarbetarna bli bättre på omvärldsbevakning och snabbare kunna läsa av litterära strömningar och trender. Författare som Guillou och Läckberg kommer man inte att satsa på utan på mer smala förlag och författare. (24)

Second Life är bara ett, men ett bra, exempel på ett ställe där många av våra användare och icke-användare finns och där vi har möjlighet att nå ut med våra tjänster på ett nytt sätt. (15)

Det krävs ett ständigt behov av nya biblioteksstrategier och det krävs att man profilerar sig tydligt och utvecklar nya personliga tjänster. (3)

Rent explicit så relateras framtidens bibliotek ofta till tecknet ”demokrati”. Detta beskrivs också med ”folkets lika möjligheter” till lärande. Intressant att notera är samtidigt som texterna uttrycker vikten av demokrati så talar de om att det är vissa grupper som är särskilt viktiga att värna om, t ex ”mannen och kvinnan utanför campusområdet”, ”de svaga grupperna” och ”de som finner biblioteket irrelevant”.

Samtidigt som biblioteket det skrivs att biblioteket ska vara en demokratisk institution med något för alla, dit alla medborgare är välkomna uttrycks det att biblioteket ska

satsa på ”litterär kanon” och ”smalare” litteratur. Det uttrycks också i en artikulering vissa reservationer mot att bibliotek ska satsa på stora bestånd av musik och film. Att begränsa sitt utbud på ovanstående två sätt, och inte alls ta hänsyn till ett kommersiellt utbud, kan dock utesluta vissa grupper av låntagare.

Ett mer marknadsanpassat bibliotek uttrycks med tecken som ”farligt”, något som ”alla förlorar på” och som går ”rakt emot biblioteksidén”. Det varuhusanpassade biblioteket likställs med något ”ordinärt”. Ett kommersialiserat bibliotek är heller inte kompatibelt med varken IFLAs eller bibliotekariernas önsknings: ”ingen gillar betalning för bokutlåning”.

Biblioteket:

- bör vara plats där alla är välkomna
- bör vara gratis
- bör vara kravlöst
- bör agera utifrån ett klassperspektiv
- bör värna om icke-användarna
- bör värna om icke-akademikerna
- bör skapa bättre förutsättningar för samhällets medborgare
- bör agera utifrån hur lokalsamhället ser ut

- bör vara demokratiskt
- bör bygga på yttrandefrihet
- bör satsa på litterär kanon
- bör ej satsa på kommersiellt gångbar media

5.4 Kompetenser och arbetsuppgifter

En uppsättning kompetenser kan sägas utgöra kärnan i bibliotekariens identitet. Vad denna kompetens ska bestå i råder det dock delade meningar om.

Klart är att den nya webbplatsen förändrar yrkesrollen i grunden. /.../ CS Library 2.0 gör det enkelt att publicera och underhålla information via en webbläsare, utan krav på kunskap i programmering eller design. (18)

Om en bibliotekarie inte har basala färdigheter i webbpublicering betyder det inte att vi behöver anställa en programmerare till. Om bibliotekarier inte har social kompetens att klara av bemötandet i disken betyder det inte att vi måste anställa psykologer som förklarar lånereglerna för våra besökare. Med detta menar jag inte att utbildningen måste innehålla 60 poäng pedagogik, 60 poäng informatik, 60 poäng psykologi, 60 poäng datavetenskap och gud vet vad som kan vara nyttigt för den perfekta bibliotekarien. /---/ En paradox är när landets främsta initiativtagare för bibliotek 2.0, Stockholms stadsbibliotek, drivs av en civilingenjör. Inget ont om honom, men bibliotek 2.0 (eller web 2.0 för den delen) handlar inte i första hand om teknik utan om informationshantering och gränssnitt. Detta hör till bibliotekariens profession. /---/ Marknaden behöver inte främst rapportskrivande analytiker utan läsfrämjande folkbildare och pedagogiska it-nördar, båda med galna visioner och social kompetens men framför allt med ambition att ta kontroll över gränssnittet för användarnas bästa. (8)

/.../ bloggar, MySpace, YouTube är några exempel på olika typer av plattformar för detta. Inom området behöver vi utveckla kompetens och system till nytta för våra användare. (30)

Vi skal markedsføre mere offensivt og vi skal – vigtigst af alt – systematisk udvikle nye kompetencer i bibliotekarprofessionen og udnytte andre professioners kompetencer i bibliotekssammenhæng. Vi skal udvikle kompetencer, der for eksempel gør det muligt for bibliotekaren at skabe sammenhængende programmer for livslang læring og agere som personlig rådgiver på webben. (25)

En modig tanke är att man börjar anställa nya typer av akademiker i framtidens bibliotek. Detta kräver i så fall att chefsbibliotekarierna tänker mindre på den egna yrkes stoltheten och mer på bibliotekets bästa. Olle Persson hävdade dock redan i sitt inledningsanförande att bibliotekarierna har en unik kombination av kärnkompetenser som gör dem väl rustade för de krav som ställs även i framtidens bibliotek. (7)

Där har biblioteken en viktig roll, både som utbildare och som tillgängliggörare av allehanda former av innehåll och kunskap. (27)

/.../ bibliotekarierna blir de som skapar dessa flöden och utvecklar sin egen och brukarnas informationskompetens. (33)

De nyutbildade måste också vara beredda att komplettera sin utbildning och bredda sig. – Förvärva, katalogisera och låna ut – det kan vi sedan urminnes tider men idag behöver vi folk som kan kommunicera, digitalisera och marknadsföra samlingarna. Vi behöver folk som kan bibliometri och vi behöver bra ledare. (16)

Den framtida bibliotekarien då? Vem är det? Ja, enligt framtidsforskaren Ivars Jeger (själv bibliotekarie) är han eller hon mindre mediaadministratör och mera vägledare, en som hjälper låntagaren att bli av med sin oro och sina frågor, en person som tar sin utgångspunkt i människorna och deras vardag snarare än i medierna. – En vägledarfunktion som inte finns på nätet. (5)

Ett viktigt uppdrag [i framtiden] är att hjälpa människor att kvalitetssäkra information. /---/ Det digitala samhället är både mer tillgängligt och samtidigt exkluderande. Inträdesbiljetten till detta numera famösa samhälle är förmågan att sortera, validera och strukturera information. Där har biblioteken en viktig roll, både som utbildare och som tillgängliggörare av allehanda former av innehåll och kunskap. (27)

Men vem ska sovra i bruset? Vem ska värdera informationen och vem ska slå vakt om mannen och kvinnan som står utanför campusområdet? För folkbibliotekarien är svaret givetvis självklart. (7)

Den indebærer, at der i dag er store dele af bibliotekernes brugere, der ikke er interesseret i digitale tjenester. De bruger kun det traditionelle bibliotekstilbud. Samtidig er der en anden gruppe, som har det omvendt: de er kun interesseret i de digitale tilbud. De låner hverken bøger eller cd'ere, og de vil ikke bruge bibliotekarens hjælp, de klarer sig selv på nettet. Den første gruppe skrumper ind og den anden vokser. Hurtigt. Det er kniven på bibliotekets strube. (25)

/.../ bibliotekens viktiga roll så som främjare av bildning, litterära och konstnärliga intressen, fortlöpande utveckling av kunskaper och färdigheter samt medborgerliga färdigheter, internationalisering och livslångt lärande med betoning på befolkningens lika möjligheter därtill. (6)

Folkbiblioteken bör, och detta har jag påpekat vid åtskilliga tillfällen, ägna sig åt kärnfrågor som demokrati, bildning och folkbildning, kvalitetslitteratur och främja läsning med regelbundna författarbesök. Men detta gör man inte genom att lägga ner en massa energi på Bibliotek 2.0. (17)

[I] bibliotekariernas huvud finns det ”nya” biblioteket men inte i resten av världen, inte i användarnas sinnevärld och framför allt inte i politikernas. Uppgiften för oss är att klargöra och marknadsföra ”Det nya biblioteket” /.../ (22)

Den traditionella infodisken kommer att fasas ut när allt mer digitaliseras. Man kommer att mötas ute i verkligheten istället. Det ställs stora krav på bibliotekarierna som ofta har en annan erfarenhet än den generation som växer upp i dag. (12)

Artikulationerna beskriver att bibliotekarien bör ha ett flertal kompetenser. De ska bland annat vara folkbildare, läsfrämjare, behärska ledarskap, bibliometri, ha it-kunskaper, vara pedagoger och lärare. Vissa kompetenser får dock mer utrymme i texterna. Det uttrycks på flera sätt att den framtida bibliotekarien bör ha kompetens inom IT-området, då texterna talar allmänt om IT likväl som de beskriver mer preciserat vilka tekniker som bör behärskas.

Något som framkommer tydligt i artikulationerna är att bibliotekarien i framtiden kan ha en administrativ roll, vilket uttrycks genom beskrivningar av bibliotekarien som "kvalitetssäkrare" och någon som kan kontrollera information innan den slussas vidare. Bibliotekarien beskrivs också som en guide i informationsflödet. Det uttrycks att bibliotekarien ska vara "vägledare" och "personlig rådgivare" för den enskilde, mänskliga användaren. Dock är det inte entydigt vilken vikt denna roll kommer att ha. Samtidigt som det uttrycks att användarna kommer att ha ett behov av bibliotekariens vägledning och att de på detta sätt blir av med sin "oro och sina frågor", menar andra att användarna i framtiden kommer klara av sin informationsförsörjning på egen hand, utan hjälp.

I materialet framkommer också en bild av en mer social bibliotekarie, vars arbetsuppgifter i hög utsträckning ska vara baserade på interaktion med den mänskliga användaren. Tecknen "social kompetens för användarens bästa", "behov av bibliotekarier som kan kommunicera", "personlig rådgivare", "system till nytta för våra användare", "bota användarnas oro", "utgångspunkt i människornas vardag, snarare än i medierna" är tecken som visar på detta.

Något som det också råder oklarhet kring är huruvida biblioteket i framtiden är en arbetsplats för just bibliotekarier. Det uttrycks både att biblioteket ska "udnyttja andre professioners kompetencer", och att man för bibliotekets bästa "börjar anställa nya typer av akademiker" i framtidens bibliotek. Genom att skribenten använder sig av "för bibliotekets bästa" markeras tydligt bibliotekariens otillräcklighet. Dessa utsagor möter dock motstånd från andra håll då bibliotekarien i en artikulation beskrivs som "väl rustad" för framtiden. I en speciellt intressant artikulation ges en ambivalent bild av varifrån kompetensen ska hämtas. Dels relateras "den perfekta bibliotekarien" till ett antal kompetenser som idag inte ingår i bibliotekarieutbildningen som den ser ut idag, dels uttrycks det att det specialister inom dessa områden inte ska anställas.

Bibliotekarien:

- bör kunna lära ut
- bör ha social kompetens
- bör agera som informationsguider åt människor
- bör vara informationsadministratörer
- bör kunna marknadsföra biblioteket
- bör ha ledaregenskaper
- kompetens bör anpassas efter den mänskliga användaren

- kompetens bör anpassas efter användarnas behov
- kompetens bör leda till bättre förutsättningar för medborgarna i samhället

- bör ha IT-kunskaper
- IT-rollen bör ej få för stort fokus

- har tillräckliga kunskaper
- har otillräckliga kunskaper

- nödvändigt med kompetenser
- ej nödvändigt med kompetenser (användaren klarar sig själv)

Biblioteket:

- domän för kompetens
- ej domän för kompetens

5.5 Resultat diskursanalys

I det här avsnittet samlar jag ihop och strukturerar tecken som under olika teman använts för att beskriva biblioteket och bibliotekariens identitet, i ekvivalenskedjor. Därmed avtäckar jag också de diskurser texterna förmedlar. Jag presenterar i det följande fem diskurser:

- Den sociala diskursen
- Den populistiska diskursen
- Den konservativa diskursen
- Den mänskliga diskursen
- Den tekniska diskursen

Den uppmärksamme läsaren kan se att rubriceringen av de tre första diskurserna korrelerar mot de tre roller som Raber i *ALA Goal 2000 and Public libraries* (1996) anser att biblioteket kan ha. Jag vill poängtera att jag inte medvetet i texterna sökt vissa tecken som gjort att just dessa tre har kunnat avtäckas. I presentationen nedan framgår att det finns fog för den kategorisering jag gjort, då texterna i flera fall förmedlar bilder likvärdiga de Raber presenterar i sin artikel.

Innan jag går in ytterligare på diskurserna vill jag konstatera att det är en relativt komplex bild som framträder i mitt material. Det förekommer många motsägelser som önskar se att en utveckling går åt olika håll. Det som motiverar att jag presenterar just de följande diskurserna är att jag anser att det finns en mängd tecken som skapar just dessa. Det betyder dock inte att det inte skulle finnas enstaka eller mindre mängder tecken som representerar andra diskurser. Konflikten tecken emellan är i föregående avsnitt delvis redan presenterad.

Generellt kan det skönjas att bibliotekarien ska ha en mer aktiv roll i framtiden, hon eller han ska vara någon som söker och skapar kontakter. Om bilden av bibliotekarien som källarfigur eller tillbakadragen kuf över huvud taget framträder i mitt material, så är den mycket sällsynt. Även mer traditionella arbetsuppgifter talas det jämförelsevis väldigt lite om.

5.5.1 Den sociala diskursen

Den sociala diskursen är den som är mest framträdande i mitt material. Den beskriver att biblioteket ska ha rollen som social aktör. Biblioteket ska värna om de utsatta individerna, vara grundat i demokrati och arbeta för att medborgarna ska få ett bättre utgångsläge i samhället. Bibliotekariens arbetsuppgifter ska vara baserade på dessa premisser. Följande ekvivalenskedja utgör den sociala diskursen:

- bör vara demokratiskt
- bör bygga på yttrandefrihet
- bör vara plats där alla är välkomna
- bör vara gratis
- bör vara kravlöst

- bör agera utifrån ett klassperspektiv
- bör värna om icke-användarna
- bör värna om icke-akademikerna
- bör skapa bättre förutsättningar för samhällets medborgare
- bör agera utifrån hur lokalsamhället ser ut
- bör komma till användarna
- bör integreras i användarnas naturliga miljöer
- bör finnas nära många typer av användare
- bör ej inspireras av den konsumtionsstyrda marknaden
- bör visa genuint intresse för användarna
- kompetens bör anpassas efter den mänskliga användaren
- kompetens bör anpassas efter användarnas behov
- kompetens bör leda till bättre förutsättningar för medborgarna i samhället

Ekvivalenskedjan visar på att biblioteket här står i användarnas tjänst. Det är biblioteket som ska anpassa sig efter behov, och förändra sig och sitt innehåll så att det kan vara användarna till lags. På flera sätt understryks det att biblioteket ska anstränga sig för att nå även de som normalt sätt inte använder sig av det. Biblioteken ska vara en plats för samtliga samhällets medborgare, men samtidigt ligger fokus på vissa typer av användare. Det är de med en lägre ställning i samhället och utbildningsmässigt som det särskilt ska värnas om. Även om diskursen inte utesluter ett hänsynstagande till andra användargrupper som exv högre utbildade eller akademiker så nämns inte dessa specifikt i texterna. Däremot omnämns explicit oftare ”svaga grupper”, ”de utanför campusområdet” osv. Diskursen kan därmed sägas bestå av ett något mer vänsterpräglad innehåll, än vad tecknet ”demokrati” vid en första anblick ger sken av. Tecknen ”demokrati” och ”klassperspektiv” är i vilket fall så pass betydelsefulla här att de kan betecknas som noder – samtliga andra tecken kan relateras till dem på något vis.

5.5.2 Den populistiska diskursen

En populistisk bild framträder också ganska tydligt, under flera teman. Texterna förmedlar en mycket respektfull inställning gentemot användarna som ges ett stort inflytande. Populismen syns på flera sätt: användarna ska få vara med och utforma lokalen, betygsätta, bestämma om hur beståndet ska se ut och skapa innehåll tillsammans med bibliotekarien. En populism märks också då biblioteket ska satsa på tjänster som är tillfälligt populära, såsom Youtube och Myspace. Även den önskan om att biblioteket ska inspireras av populära tjänster som iTunes och Amazon, samt att biblioteksrummet ska bli fräckt, spännande och att det ska aktiveras kan också ses som uttryck för ett mer populistiskt bibliotek. Också de tecken som uttrycker att biblioteket ska ta sin inspiration från shoppingarenor och upplevelsecentra, utgör en del av en populistisk diskurs. Den populistiska diskursen utgörs av följande ekvivalenskedja:

- bör ej ses som expert
- bör inspireras av den öppna marknaden
- bör använda sig av tjänster på den öppna marknaden
- bör skapa innehåll med användarna
- bör låta användarna påverka ordentligt

- bör visa genuint intresse för användarna
- bör komma till användarna
- kompetens bör anpassas efter den mänskliga användaren
- kompetens bör anpassas efter användarnas behov

Det flertalet öppna tecken som här används för att beskriva biblioteket kan ha ett mycket brett innehåll, en ”shoppingarena” kan t ex bestå av en väldig mängd verksamheter, vars innehåll och utformning kan se helt olika ut. Användarnas behov är också odefinierade i texterna, vilket hjälper till att skapa bilden av att biblioteket i princip kan förvandlas till vad som helst. ”Användarfokus” och ”förändring genom påverkan” är noderna som utgör stommen i denna diskurs.

5.5.3 Den konservativa diskursen

Enligt Raber håller det konservativa biblioteket finlitteratur av hög kvalitet snarare än enklare, sensationellt material. Det satsar på lärande i traditionell mening och ska vara tillgängligt för alla som vill ägna sig åt detta. Biblioteket ska dock inte vara en plats varken för social eller nöjesinriktad verksamhet. I mitt material förekommer det en rad tecken som uttrycker att biblioteket ska ha just en konservativ roll. Diskursen skapas av konkreta, lättolkade tecken som ”biblioteket ska satsa på litterär kanon”, ”alla välkomna”, samt genom tecken som rör biblioteksrummet, exv: ”det ska vara stillsamt”, ”plats för studier” och tecknen som uttrycker att biblioteket ska integreras med olika former av skolverksamheter. Dessa ger tydligt en bild av biblioteket som en institution just för bildning och utbildning. Det förekommer också tecken som genom att de uttrycker sig negativt om delvis konträra synsätt, som den populistiska diskursen, understryker att biblioteket bör ha en konservativ roll. Ekvivalenskedjan utgörs av följande tecken:

- kan själv bestämma innehåll
- driver utvecklingen framåt
- ska ej vänta på regeringsbeslut
- bör kunna lära ut
- bör vara rum för studier
- bör vara ett offentligt rum
- stillsamt rum kommer efterfrågas
- kommer att integreras i olika skolkontexter
- kommer att integreras med forskning
- bör vara plats där alla är välkomna
- bör vara gratis
- bör vara kravlöst
- bör satsa på litterär kanon
- bör ej satsa på kommersiellt gångbar media
- bör ej inspireras av den konsumtionsstyrda marknaden

Noderna är här ”Fokus på studier” och ”Öppet för alla”.

5.5.4 Den mänskliga diskursen

Genomgående i materialet lyfts den mänskliga användaren fram som något biblioteket måste förhålla sig till, vilket framkommer på olika sätt under olika teman. Bl a märks detta genom ett användande av tecken som uttrycker att biblioteket ska utvecklas med användarna, vilket signalerar att biblioteksinnehållet utgår från människorna, snarare än från medierna – just detta uttrycks explicit i en artikulation. Det mänskliga märks också i de arbetsuppgifter och kompetenser bibliotekarien ska ha. På många sätt beskriver texterna att bibliotekariens framtida arbetsuppgifter kommer vara baserade på social interaktion med användarna, där det är bibliotekarien som ska vägleda och bota problem. Ett mycket talande exempel är att bibliotekarien beskrivs som en psykolog vilket visar på behovet av att det mänskliga inslaget på biblioteket, och uttrycker vidare att biblioteket inte bara ska vara ett informationscenter dit användarna kommer bara för att hämta informationen i sig. Något som jag också tycker är intressant är att när det talas om användaren i texterna, så åsyftas i stort sett alltid den mänskliga individen: användaren är människa. Mycket få tecken visar på att en potentiell användare eller kund istället skulle kunna vara företag eller andra former av verksamheter. Detta menar jag understryker att det är den enskilde mänskliga användaren som ska stå i fokus för bibliotekens verksamhet i framtiden. En mänsklig diskurs existerar alltså i materialet och dess ekvivalenskedja utgörs av följande innehåll:

- bör skapa innehåll med användarna
- bör låta användarna påverka ordentligt
- bör vara rum för mänsklig interaktion
- bör agera som informationsguider åt människor
- kompetens bör anpassas efter den mänskliga användaren

Noderna i diskursen är, naturligt nog ”människan” och ”människans behov av det mänskliga”. Det mänskliga brukar framställas i kontrast eller t o m som en motsats till det tekniska. I mina texter ser jag dock att de två begreppen står i ett symbiotiskt förhållande till varandra. Detta menar jag syns då det uttrycks att bibliotekariens IT-färdigheter ofta har en koppling till den mänskliga användaren. De tekniker som bibliotekarien ska behärska har att göra med kommunikation, socialt samspel, ökad användarvänlighet och möjlighet för användarna att skapa innehåll. Tekniken framställs inte som ett självändamål och mer sällan uttrycks det att den ska användas för icke-mänskliga ändamål som exv katalogisering eller bibliometri. Att tekniken har en roll i framtidens bibliotek råder det ingen tvekan om.

5.5.5 Den tekniska diskursen

Den tekniska diskursen syns genom att det uttrycks att bibliotekarien bör behärska en mängd specifika tekniker. Det framkommer att biblioteket ska finnas representerade i många former, bl a på webben. Bibliotekarien ska arbeta med att utforma tjänster baserade på plattformar som Youtube, Myspace och Second Life. På vissa håll uttrycks det också en önskan om djupare tekniska kunskaper som kräver mer än att behärska de ovanstående tre tjänsterna, vilka i princip kan ses som relativt enkla gränssnittsvarianter som i huvudsak erbjuder publicering av information. Det faktum

att det uttrycks att bibliotekarien ska *utveckla* systemen och gränssnitten, visar på en annorlunda bild som ligger nära en data- eller systemvetare. Tekniken framställs som så pass relevant att biblioteket kan vara tvunget att hämta speciell kompetens utanför den egna professionen. Utöver att tekniken ska användas i just ett speciellt ”mänskligt” syfte, där fokus ligger på interaktion med mänskliga användare, används den också som ett demokratiskt instrument, vilket uttrycks genom att tekniken ska användas för att skapa med användarna och att icke-användarna ska nås med Second Life. På ett mer indirekt vis, genom att Apple, Amazon och Google, vilka alla är teknikbaserade företag med fokus på digital utformning och strukturering av information, nämns som framgångsrika förebilder, antyds att biblioteket satsa mer på en liknande form av digital informationshantering. Att sedan det fysiska beståndet beskrivs som på väg ut och att allt mer kommer digitaliseras är något som ytterligare visar på att tekniken kommer bli viktigare för biblioteket att förhålla sig till och för bibliotekarien att behärska. Något som särskilt understryker teknikens vikt är att den explicit framställs som ett krav för bibliotekets överlevnad. Ekvivalenskedjan för den tekniska diskursen ser ut på följande vis:

- bör ha IT-kunskaper
- bör integreras på webben
- bör förhålla sig till teknikutvecklingen
- bör använda sig av tjänster på den öppna marknaden
- kommer ej vara rum för fysisk infodisk
- kommer ej vara rum för fysiska medier

Noderna i den tekniska diskursen är ”digital informationshantering”, ”kommunikation” och ”Internet”. Det är dessa tecken som präglar och formar det innehåll texterna förmedlar om teknik. En särskild förklaring kräver möjligen noden Internet. Anledningen till att jag menar att denna spelar en central roll här är att de tjänster och tekniker som bibliotekarien ska behärska i stor utsträckning befinner sig, utvecklas och används på nätet.

5.5.6 Diskurskompatibilitet

Avslutningsvis vill jag diskutera hur kompatibla diskurserna är med varandra och om det syns några antagonismer mellan dem. Den diskurs som kan sägas vara den mest centrala i mitt material är den sociala diskursen. De tecken som den utgörs av förekommer i och hjälper till att bygga upp de andra diskurserna. Dess stora inflytande gör att den kan ses som en dominerande diskurs vilket gör det svårt att se att denna skulle kunna stå i ett antagonistiskt förhållande till någon av de andra diskurserna.

De diskurser som står i ett mest uppenbart motsatsförhållande till varandra är den konservativa och den populistiska. De uttrycker exv en mycket divergerande syn på användaren och hur maktförhållande mellan denne och biblioteket/bibliotekarien ska se ut. Användaren ges i den förra litet utrymme. Tecknen signalerar att det är biblioteket som sätter gränserna och bestämmer sitt innehåll och att det är efter deras beslut som användarna måste anpassa sig. Den användare som vill använda biblioteket som ett rum för studier är välkommen att göra så, men det ska användas i detta specifika syfte. Makten ligger hos biblioteket. I den populistiska diskursen är

maktförhållandet helt omvänt, användaren lyfts upp nästan på piedestal och bibliotekarien placeras ganska långt i bakgrunden. Bibliotekariens roll liknar i stor utsträckning ett affärsbiträdes.

Den konservativa diskursen kan också sägas stå i ett visst motsatsförhållande till den tekniska, då de förmedlar olika bilder av förändring. Den konservativa diskursen utgörs av tecken som visserligen uttrycker att biblioteket bör utvecklas, men uttrycker att bibliotek ska inspireras av andra bibliotek. Biblioteket utmålas i och med detta som mer distanserat till både användarna och samhället. Marknaden ses mer eller mindre som ett hot, som förminskar biblioteket till något det inte bör vara. I den tekniska diskursen är marknaden betydelsefull eftersom det är mycket av den utveckling som sker här som biblioteket kan dra nytta av för att bli en meningsfull institution. Det framställs här som nödvändigt att biblioteket och bibliotekarien snabbt anpassar sig efter samhällets nycker och att de är medvetna om nya tekniska trender.

Som jag redan varit inne på så ser jag ingen motsättning mellan den mänskliga och den tekniska diskursen, trots att en sådan motsättning skulle kunna kännas logisk. Även om det förekommer tecken som visar på att det är den digitala formen av biblioteket som kommer breda ut sig i framtiden så utgörs inte den tekniska diskursen inte av ett sådant extremt teknikpräglat innehåll att den utesluter den fysiska, mänskliga bibliotekarien. Det är också så att det mänskliga inslaget finns representerat i de tekniker det antyds att bibliotekarien ska använda sig av. Även om biblioteket skulle bli ett alltmer virtuellt rum, så kommer behovet av det mänskliga inslaget fortfarande finnas kvar, då det är bibliotekarien som ska vägleda och sortera informationen åt användarna.

6 Intertextualitetsanalys

Intertextualitetsanalysen ska ses som ett komplement till diskursanalysen och syftar till att visa på varifrån de ovan presenterade diskurserna härstammar. Analysen har gått till på så vis att jag räknat hur många texter som en och samma författare ligger bakom. Sedan har jag undersökt vilka referenser till andra källor som förekommer i texterna. Det är intressant att studera detta eftersom referenserna troligtvis haft ett inflytande på mitt studerade material och i förlängningen därmed också på de resultat som framkommit genom min diskursanalys. En kartläggning kan visa på vem som har makten över diskurserna och hur de socialkonstruktivistiskt skapats, om det är frågan om spridd input eller om det är några få som står för diskurskonstruktionerna och gör anspråk på att skapa bibliotekens och bibliotekariens identitet. Det är också intressant att undersöka om det är vissa yrkesgrupper eller institutioner som kommer till tals. All information om källorna är hämtade från texten, jag har inte sökt källornas identitet på andra håll. De kriterier som gällt för mitt urval av de referenser jag nedan presenterar har varit att de ska peka mot en specifik källa och att personen eller verket, tar upp en betydande plats i texten. Exempel på en sådan källa är en person som i en intervju resonerar om framtiden. Källor som endast nämnts vid namn en enstaka gång, och vars innehåll inte kommer till vidare uttryck har jag inte tagit med, eftersom jag anser att det lilla utrymme de tillåtits präglar textens innehåll mindre. Jag har här resonerat kvantitativt: den röst som ges ett stort textuellt utrymme, har jag antagit har större makt att påverka. Endast tydliga referenser som på något sätt kan antas kan ha en inverkan på de framtidsdiskurser texten förmedlar, är medtagna. För mer detaljerad information angående skribenter och källor, se källförteckning.

Namn	Texter	Skribentens titel
1 Henriette Zorn	7	Chefredaktör
2 Åsa Ekström	4	Skribent
3 Kerstin Berg	2	Bibliotekarie, lärare
4 Christer Hermansson	2	Bibliotekschef
5 Sven Nilsson	2	Skribent
6 Åsa Jenslin	1	Bibliotekarie
7 Nick Jones	1	Bibliotekarie
8 Lars Iselid	1	Bibliotekarie
9 Anders Lennver	1	Bibliotekarie
10 Gunilla Herdenberg	1	Bibliotekschef
11 Erik Lindfelt	1	Bibliotekschef
12 Ingrid Lindvall	1	Bibliotekschef (enhetschef, pensionerad)
13 Inger Eide-Jensen	1	Bibliotekskonsult
14 Jens Thorhauge	1	Direktör Danmarks biblioteksstyrelse
15 Bjarne Stenquist	1	Ekonomijournalist
16 Fatima Grönblad	1	Journalist
17 Claes Björnberg	1	Journalist
18 Birgitta Olander	1	Lektor, Lunds universitet
19 Birger Olsson	1	Marknadsutvecklare BTJ
20 Johannes Rudberg	1	Ordförande DIK bibliotekariet förbundets styrelse
21 Sofie Persson	1	VD BTJ
Totalt	33	

En sammanställning av artikelförfattarna visar att mina 33 texter härstammar från totalt 21 skribenter. Det är framför allt fem skribenter som dominerar i mitt material.

Dessa fem har producerat mer än 50% av texterna jag använt mig av. Skribenten och chefredaktören Henriette Zorn står ensam för 21% av materialet. Det kan finnas flera anledningar till att det förhåller sig på detta sätt. En anledning kan vara att tidskrifterna låter olika skribenter ansvara för vissa områden, och att det därför när det ska diskuteras framtid, alltid blir samma skribenters namn som dyker upp.

En stor del av skribenterna (42%) är bibliotekarier eller bibliotekariechefer, vilket naturligtvis är logiskt då det är tidskrifter för denna yrkesgrupp jag använt mig av. Men det betyder också att de diskurser jag har kunnat studera i huvudsak är skapade av deras åsikter, vilket jag menar inneburit begränsningar för vad som har kunnat framkomma i min analys. Även om det rör sig om texter från olika typer av bibliotekarier som jobbar på olika typer av arbetsplatser, har olika erfarenheter, bakgrund osv vilket gör att de kan förmedla en bred och skiftade bild av den framtida bibliotekarien, så är det som uttrycks i texterna i stor utsträckning ändå bibliotekariens bild av bibliotekarien. Det kan vara så att en viss objektivitet gått förlorad med tanke på detta. Jag tror till exempel att även om en bibliotekarie kan problematisera kring sitt eget yrke, känner vissa restriktioner och kanske inte går hur långt som helst när det gäller ett ifrågasättande av sin egen betydelse. Bibliotekarien vill nog gärna hellre se potential och framgång istället för nedläggning och bli stämplad som meningslös. Man kan tänka sig att en annan sammansättning skribenter där en större andel andra yrkeskategorier funnits representerade hade gett en annorlunda, t ex mindre skonsam, bild och således förmedlat en annan uppsättning diskurser för mig att studera. Även flera andra aspekter av den framtida bibliotekarien, hade kunnat uttryckas mycket annorlunda ut om andra yrkesgrupper kommit till tals.

I texterna förekommer det totalt 62 referenser till andra källor. Referenserna har framför allt formen av att en extern person, snarare än att ett verk får utrymme i texten. I texterna återger skribenter i regel intervjuer eller konferenser. Vid ett fåtal tillfällen refereras institutioner som Kulturrådet eller Kungliga Biblioteket. Fördelningen ser ut på följande sätt:

Typ av referens	Antal
Person	45
Verk	14
Institution	3
Totalt	62

Att det är personkällan som dominerar i mitt material har antagligen att göra med att tidskrifterna som sådana är mindre formella och inte enbart skrivs för läsning av akademiker. Denna mindre strikta form öppnar upp för att en mängd åsikter som inte behöver vara något annat än just åsikter, kommer till uttryck. Det finns inget egentligt krav på att det som sägs av de refererade personerna ska vara giltigt i bemärkelsen sanningsenligt eller underbyggt. Vem som helst som uttalar sig bidrar till att skapa en diskurs. Om texterna i högre grad refererat skriftliga verk, som ju är utformade just för att beskriva något slags mer pålitlig sanning, hade diskurserna kunnat se annorlunda ut.

Endast fyra av de 62 källorna refereras det till mer än en gång. Ingen källa refereras mer än två gånger. De fyra mer frekvent refererade, vilka är Inga Lundén, Inger Edebro Sikström, Michael Casey och Anne Goulding, et al. kan med sina kvantitativt

sett större antal förekomster sägas ha ett marginellt större inflytande i texterna. Överlag får dock källornas inflytande över texterna ses som spritt och tämligen jämnt fördelat. Vad som är mer intressant att notera är dock i vilka av texterna som källorna förekommer. Vissa skribenter refererar över huvud taget inte, medan andra gör det i större utsträckning. En sammanställning visar på fördelningen:

	Refererare	Antal
1	Henriette Zorn	15
2	Nick Jones	8
3	Åsa Ekström	8
4	Birgitta Olander	7
5	Anders Lennver	4
6	Claes Björnberg	4
7	Gunilla Herdenberg	4
8	Jens Thorhauge	4
9	Lars Iselid	2
10	Christer Hermansson	2
11	Birger Olsson	1
12	Erik Lindfelt	1
13	Ingrid Lindvall	1
14	Sophie Persson	1
	Total	62

Som framgår här härstammar en stor mängd av referenserna från en liten mängd skribenter. De tre översta står tillsammans för 50% av referenserna. En stor mängd källor är i sig någonting positivt då det visar på att kunskap är inhämtat från ett brett spektra. När det visar sig att antalet källor är stort, men att de har filtrerats genom en liten skara personer, anser jag att det inte längre ser lika bra ut. I ovanstående fall visar det sig att en stor del av källorna filtrerats genom Henriette Zorn. Källorna är på detta sätt mer begränsade än om de kommit från flera olika skribenter. Som jag ser det vore det ett optimalt förhållande vara att 62 olika källor representerats av 62 olika skribenter. Som ovanstående siffror visar på har Zorn möjlighet att sätta sin prägel på källorna. Hon har möjlighet att tolka dem och behandla dem på sitt sätt. Hon kan sätta in dem i en kontext som hon föredrar och forma dem så de passar in i ett visst sammanhang. Hur objektiva avsikter Zorn än har, vilket hon säkerligen har, finns det en risk för detta. 62 referenser kan på ytan ge intryck av att ge en bred och riklig bild, men när man studerar deras kopplingar närmare krymper den något.

Likaväl som det gäller för skribenterna, så utgör bibliotekarierna och bibliotekscheferna en mycket stor del av de refererade källorna: 38,7%. Ingen annan yrkesgrupp kommer i närheten av den siffran.

7 Diskussion

I detta avsnitt diskuterar jag resultaten av mina analyser och reflekterar kring på vilka sätt mina resultat liknar eller skiljer sig från tidigare forskning. Jag besvarar mina frågeställningar i tur och ordning. Frågeställningarna som denna uppsats utgår från är:

- Vad kan en diskursanalys av två bibliotekstidskrifter ge för bild av biblioteket och bibliotekariens framtida identitet?
- Vem eller vad det är som skapar diskurserna? Finns det möjlighet att härleda det som kommer till uttryck i texterna till vissa specifika källor?

Något som generellt framkommer, även om jag inte hanterat det materialet som en diskurs, är en på sina håll oroväckande bild av biblioteket och bibliotekarien. Detta menar jag syns genom att det talas om att biblioteken snabbt måste anpassa sig för att fortsätta vara relevanta. Om de inte hinner med i utvecklingen ges en bild av att biblioteken snart inte kommer finnas kvar. Bibliotekarierna kommer då vara zombier, efterlämnade figurer som sömngår sitt öde till mötes. Denna bild är dock baserad på det som framkommer i en begränsad mängd artiklar, problematiken tas inte upp av alla. Intressant är dock att jag inte kunna hitta något som uttrycker den raka motsatsen: det finns få eller inga artiklar som uttrycker att biblioteket kan ta det lugnt och fortsätta vara vad det alltid varit. Vilken typ av förändring som ska ske må artiklarna uttrycka på olika vis, men alla är de ense om att en förändring bör ske och det ganska snabbt. Ingen opponerar förändringen i sig.

Något som också väcker min oro är hur liten auktoritet bibliotekarien ges i texterna. De som framför allt ges inflytande och som således ges inflytande över bibliotekarieidentiteten är användarna. Därefter kommer marknaden. I relativt liten utsträckning talas det om bibliotekarien som någon med makt. Visserligen framställs bibliotekarien som en demokratikämpe och som generellt i samhället har en betydelsefull funktion, men när bibliotekarien framställs vid sidan av användarna hamnar dock väldigt ofta bibliotekarien i bakgrunden. Det uttrycks t ex att bibliotekarien ska verka för bättre förutsättningar för den mänskliga individen, men samtidigt är det individen som ska få bestämma ramverket, formerna och hur någonting ska genomföras. Det uttrycks väldigt sällan att det är bibliotekarien själv som har kompetensen att avgöra vad som är bäst både för sig själv och användarna. Som jag tolkar texterna verkar det därmed mindre viktigt att arbetsstyrkan på ett bibliotek i framtiden består av den akademiskt skolade bibliotekarien som ju blivit tränad i just informationshantering och förmedling. Framför allt ska bibliotekarien vara lyhörd och formbar, vilket är egenskaper som när de dras till sin spets inte nödvändigtvis bör betraktas som positiva.

Att låta användarna i stor utsträckning få påverka riskerar enligt min mening att bidra till ett populistiskt bibliotek. Möjlig kritik att rikta mot denna form av bibliotek tar Douglas Raber tar upp i *ALA Goal 2000 and Public Libraries*. (1996) Han menar där att ett för stort användarfokus kan leda till att biblioteket arbetar mot kortsiktiga mål, men förlorar sitt långsiktiga tänkande. Även Janet L. Balas ställer sig kritisk till

populismen. Det populistiska biblioteket riskerar att hatta hit och dit mellan olika roller och kan göra långsiktigt dumdristiga och kostsamma satsningar som ingen bryr sig om ett par år eller kanske månader fram i tiden. Ett alltför populistiskt bibliotek kan av dessa anledningar förvärra en eventuell identitetskris. Vad jag saknar i mitt material är just ett sådant kritiskt förhållningssätt gentemot en omfattande användarfokusering. Användarna har självfallet en viktig och betydande roll om man menar att bibliotekets ska vara en kraft som strukturerar och vidareförmedlar information så att den kan komma till nytta för en mottagare. Men någonstans måste väl inflytandet begränsas? Det kan tyckas att texterna förmedlar en obalanserat positiv framställning av användarens roll i det framtida biblioteket.

I texterna jag presenterade i avsnittet ”röster om framtiden” uttrycks det att framtiden kan komma att se ut på många olika vis. Jag tycker mitt material i synnerhet uttrycker att biblioteket ska utvecklas i den riktning som Ina Fourie menar i sin text *Librarians and the claiming of new roles: how can we try to make a difference?* (2004) där hon betonar att biblioteket måste följa med i teknikutvecklingen samtidigt som inte gamla värden får glömmas bort. Fourie tar exv upp vikten av att de svaga grupperna inte glöms bort när biblioteket utvecklas tekniskt. I mitt material framkommer det att tekniken ska användas just för att komma åt och kunna hjälpa dessa grupperingar. Ytterligare en sak där mitt resultat liknar det som står i Fouries text är att det i mitt material är fokus på användarna och människorna, snarare än de materiella resurser som biblioteket förmedlar. Fourie skriver om just detta och även att biblioteket kommer anpassa sig mer efter användarna och att bibliotekets roll från att tidigare ha varit en leverantör av ”just-in-time”-information, i framtiden anpassar sig i högre utsträckning och kommer att leverera användarspecifik ”just-for-you”-information. I mitt material framkommer en mycket respektfull inställning gentemot användarna, vilket jag visat på i föregående avsnitt, där biblioteket anpassar sig bl a genom vidsträckt samhällsintegrering och genom att de använder sig av tekniker som användarna redan behärskar. Bibliotekarierna framställs som vägledare och psykologer. Det finns ytterligare en mängd exempel där mina texter uttrycker att biblioteken i framtiden bör satsa på ”just-for-you”-information och även något som jag skulle vilja kalla för ”just-for-you”-distribution.

Det förekommer ganska få texter som resonerar om hur ett hypermodernt bibliotek skulle kunna se ut. Den största mängden beskriver hur det kan tänkas se ut inom loppet av ett par år. Det kan vara av denna anledning som biblioteket inte framställs i en extremt teknisk kontext. Det talas aldrig om biblioteket som en fullständigt virtuell institution eller om att robotar skulle kunna hantera verksamheten, även om en sådan utveckling borde kunna vara möjlig. Gör lättillgängligheten och en alltmer elektronisk informationskontext bibliotekarien överflödig, frågade sig Shifra Baruchson-Arbib i *A View to the Future of the Library and Information Science Profession: A Delphi Study* (2002). I mitt material finns det en del utsagor som instämmer i att bibliotekarien kan komma att bli överflödig. Detta uttrycks på ett konkret vis genom att om de framtida användarna främst kommer använda sig av digitala tjänster och att de inte behöver bibliotekariens hjälp för att hantera dem. Även de uttryck som visar på att användaren i framtiden både skapar informationen, och sprider den vidare, signalerar att bibliotekarien har en mindre viktig roll. Vissa texter frågar sig också varför användarna ska komma till biblioteket när informationen kan laddas ner på andra håll. Genom detta perspektiv utmålas bibliotekarien som ganska överflödig. På andra sätt kan bibliotekarien uppfattas som allt viktigare just på grund av den tekniska

utvecklingen. Teknikutvecklingen kan visserligen innebära att många användare på egen hand kan tillgodose sitt informationsbehov, en ökad tillgång till datorer och utbyggda bredbandsnät gör det enklare för en större mängd personer att komma åt informationen. Men det betyder inte att tillgången till tekniken är fullständig för samtliga samhällets medborgare. I texterna trycks det ofta på bibliotekets roll som en demokratisk institution, att det är relevant att tillhandahålla tillgänglighet för alla. Och att detta är en fortsatt viktig roll biblioteket ska ha även i en framtida väldigt teknikpräglad miljö.

Vad det gäller lättillgängligheten till information så kan den också betyda ett stort problem för användaren. Ett överflöd av information, vilket informationssamhället kan sägas vara grundat på, kan innebära att det blir svårt att hitta viss, specifik information. Bibliotekarien framställs i texterna som någon som reder ut denna problematik, filtrerar bort det oväsentliga och på detta sätt kan leverera vidare en högkvalitativ informationsprodukt. Genom att rollerna som sovrare, filtrerare och vägledare i mitt textmaterial framhålls som viktiga potentiella framtidsroller, skildras bibliotekarien som en helt klart relevant komponent i det teknikpräglade informationssamhället. Generellt menar jag att texterna genom att det tar upp att bibliotekariens roll som något som ligger på ett djupare plan än endast det tekniska ger en bild av bibliotekarien som relevant i framtiden. Tekniken innebär nya möjligheter, men de former som biblioteket kan ta sig tack vare den, betyder inte nödvändigtvis att den är svaret på allting. Tekniken är ett hjälpmedel men den kräver att det finns kompetenta människor som använder sig av den, justerar den och anpassar den för att det ska bli meningsfullt att använda.

Bilden av biblioteket och bibliotekarien som framkommer i *Ikoner* och *Biblioteksbladet* är som jag hoppas har framgått nu, en bred bild. En social diskurs är grundläggande i mitt material och denna förgrenar sig också i de andra diskurserna. Texterna förmedlar enhetligt en bild av att biblioteket ska verka som en social aktör. Men inom andra områden är bilden betydligt mer splittrad. Det finns många röster som vill göra sig hörda. En diskurs som jag menar inte syns tydligt i materialet är en den nöjesbetonade. Detta upplever jag som märkligt då det är min uppfattning att det ofta i biblioteksdebatten idag diskuteras huruvida biblioteket ska vara ett rum för nöje eller ej. Visserligen har jag sett tecken som i sig skulle kunna rymma ett innehåll vilket i sin tur skulle kunna utgöra en nöjesdiskurs – en ”shoppingarena” är t ex ett sådant tecken. Däremot har jag funnit få, om några, explicita tecken vilka enligt min mening är typiska för det nöjesbetonade biblioteket, exv att biblioteket skulle hysa caféverksamhet eller satsa på utlåning av tv-spel.

Det resultat jag uppnått genom min intertextualitetsanalys, kan användas som ett svar på den andra av mina frågeställningar: kan man prata om dominerande diskursskapare? Det menar jag att man delvis kan. De dominerande diskursskaparna är de fåtal skribenter som står för en stor mängd av materialet, i synnerhet då Henriette Zorn och Åsa Ekström. Den bild av framtiden som framkommit i mitt material kan antas vara präglad av just deras förmedlade bild av framtiden. Yrkesgruppen bibliotekarierna kan också sägas påverka framtidsdiskurserna. Vilka typer av bibliotekarier det mer exakt rör sig om går dock inte att säga, då det inte alltid framkommer i texterna vilken arbetsplats de är verksamma på. I det refererade materialet anser jag inte att det går att skönja någon särskilt betydande dominans av vissa aktörer.

8 Sammanfattning

Under perioden jag studerade på bibliotekshögskolan i Borås diskuterades det ofta kring biblioteket och bibliotekariens identitet och huruvida de är drabbade av en identitetskris eller ej, samt vilka konsekvenser detta kan få för framtiden. Detta är något som intresserar mig inte minst eftersom det påverkar den bibliotekarieidentitet jag själv snart ska komma att anta. För att ta reda på vad bibliotekets och bibliotekariens framtida identitet kan vara undersöker jag i denna uppsats med hjälp av diskursanalys vad som öppet eller fördolt sägs i de två tidskrifterna *Ikoner* och *Biblioteksbladet*. Vad uttrycks det häri och vilka röster är det som gör sig hörda? Efter en genomgång av 33 artiklar avtäckar jag en komplex bild som senare destilleras till fem diskurser där det är en social diskurs som tydligast framkommer: biblioteket ska vara en social aktör och verka som en demokratisk kraft i samhället. De byggstenar som den sociala diskursen utgörs av märks också i varierande utsträckning i en populistisk, konservativ, mänsklig och teknisk diskurs. Mellan vissa av diskurserna syns motsättningar, antagonismer. Det gäller t ex den populistiska diskursen som står i stark kontrast till den konservativa – de ger helt olika bild av vad biblioteket och bibliotekarien kan komma att vara i framtiden. Vad beträffar de röster som gör sig hörda så är en stor mängd av de artiklar jag använt mig av författade av en relativt liten mängd skribenter. Således kan man tala om att det förekommer dominerande diskursskapare i mitt material. Vidare kan det faktum att det i huvudsak är bibliotekarier som intervjuats i tidskrifterna betyda att den bild av det framtida biblioteket och bibliotekarien som framkommer är styrd av bibliotekariernas egna önskningar.

Källförteckning

Litteratur

Balas, J. L. (2007) *Do you know what your mission is?* Computers in Libraries, vol 27 nr 2, s 30-32.

Bergström, G & Boréus, K. (red.) (2005) *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur.

Baruchson-Arbib, S. (2002) *A View to the Future of the Library and Information Science Profession: A Delphi Study*. Journal of the American society for information science and technology, vol 53, nr 5, s. 397–408.

Budd, J.M. & Raber, D. (1996) *Discourse analysis: method and application in the study of information*. Information Processing & Management, vol 32, nr 2, s. 217.

Börjesson, M. (2003) *Diskurser och konstruktioner - en sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur.

Fourie, I. (2004) *Librarians and the claiming of new roles: how can we try to make a difference?* Aslib Proceedings. vol 56, nr 1, s. 62-74.

Gilje, Nils. Grimen. H. (1992) *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Uddevalla: Daidalos.

Hansson, J (2005) *Det lokala folkbiblioteket - förändringar under 100 år*. Linköping: Mimer.

Laclau, E. & Mouffe, Ch. (1985) *Hegemony and Socialist Strategy*. London: Verso.

Neumann, Iver B. (2003) *Mening materialitet makt - en introduktion till diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Nygren, Åke (2007) *Bortom Web 2.0. Konferensrapport från Computers in Libraries 2007*. InfoTrend, vol 2, nr 62, s. 31-38.

Raber, D (1996) *ALA Goal 2000 and Public Libraries*. Public Libraries, vol 35, nr 4, s. 224-31.

Sahlin, Ingrid. I. Sjöberg, K (red) (1999) *Mer än kalla fakta*. Lund: Studentlitteratur.

Seldén, L & Sjölin, M. (2005) *Kunskap, kompetens och utbildning - ett bibliotekariedilemma under 100 år*. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan.

Sundin, O (2006) *Informationsstrategier och yrkesidentiteter*. Borås: Valfrid.

Willson, J (1996) *Enter the Cyberpunk librarian: future directions in cyberspace*. Internet research, vol 6, nr 1, s. 22-28.

Winther Jørgensen, M & Philips, L (2000) *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Winther Jørgensen, M & Philips, L (2005) *Discourse Analysis as Theory and Method*. Storbritannien: Sage Publications.

Analysmaterial

- (1) Berg, Kerstin. *Biblioteksfundamentalism eller lärmiljöer på folkbiblioteket*. Biblioteksbladet, nr 1, 2006, s. 29.
- (2) Ekström, Åsa. *Mät det biblioteken vill*. Biblioteksbladet, nr 2, 2006, s. 6.
- (3) Rudberg, Johannes. *Hur påverkas vi av Bolognaprocessen?* Biblioteksbladet, nr 4, 2006, s. 12.
- (4) Lindfelt, Erik. *Sträck på ryggen, sluta huka!* Biblioteksbladet, nr 6, 2006, s. 41.
- (5) Zorn, Henriette. *Stafett om framtidens bibliotek*. Biblioteksbladet, nr 7, 2006, s. 19.
- (6) Berg, Kerstin. *Varför ska det finnas lagstadgade bibliotek?* Biblioteksbladet, nr 7, 2006, s. 35.
- (7) Lennver, Anders. *Mångfaldigande av mångfalden – panelsamtal om framtiden*. BBL, nr 10, 2006, s. 14.
- (8) Iselid, Lars. *Bibliotekarie var stolt och kräv en bättre utbildning*. Biblioteksbladet, nr 10, 2006, s. 22.
- (9) Grönblad, Fatima. *IT och design utvecklar biblioteksmiljön*. Biblioteksbladet, nr 3, 2007, s. 20.
- (10) Zorn, Henriette. *Bibliotekarierna borde ta över Internet*. Biblioteksbladet, nr 4, 2007, s. 14.
- (11) Zorn, Henriette. *Alla måste ha en röst*. Biblioteksbladet, nr 4, 2007, s. 23.
- (12) Ekström, Åsa. *Do or Die*. Biblioteksbladet, nr 4, 2007, s. 26.
- (13) Hermansson, Christer. *De ytliga bibliotekarieungtupparna eller de intellektuella bibliotekariernas död*. Biblioteksbladet, nr 4, 2007, s. 36.
- (14) Jones, Nick. *Vart är biblioteken i Sverige på väg?* Biblioteksbladet, nr 5, 2007, s. 30.

- (15) Jenslin, Åsa. *Framtidens biblioteksmiljöer*. Biblioteksbladet, nr 5, 2007, s. 35.
- (16) Zorn, Henriette. *Var och för sig eller alla tillsammans?* Biblioteksbladet, nr 6, 2007, s. 40.
- (17) Hermansson, Christer. *Behovet av Åbro 7,0 i de svenska folkbiblioteken*. Biblioteksbladet, nr 6, 2007, s. 48.
- (18) Björnberg, Claes. *Ett bibliotek – tusen möjligheter*. Biblioteksbladet, nr 7, 2007, s. 20.
- (19) Lindvall, Ingrid. *Finns det någon giltig målsättning för svenska folkbibliotek?* BBL, nr 7, 2007, s. 32.
- (20) Ekström, Åsa. *Bibliotekssatsning i Stockholm*. Biblioteksbladet, nr 7, 2007, s. 38.
- (21) Zorn, Henriette. *Så in i Norden bra eller?* Biblioteksbladet, nr 8, 2007, s. 8.
- (22) Zorn, Henriette. *Du sköna nya bibliotek*. Biblioteksbladet, nr 8, 2007, s. 10.
- (23) Zorn, Henriette. *Tema – framtidens bibliotek*. Biblioteksbladet, nr 8, 2007, s. 32.
- (24) Ekström, Åsa. *18 tjänster ska bort, färre ska göra mer*. Biblioteksbladet, nr 10, 2007, s. 8.
- (25) Thorhauge, Jens. *Kommer ulven denne gang?* Ikoner, nr 2, 2006, s. 10.
- (26) Olson, Birger. *Halmstads nya bibliotek*. Ikoner, nr 3, 2006, s. 42.
- (27) Persson, Sophie. *BTJ – framtid och tradition*. Ikoner, nr 4, 2006, s. 22.
- (28) Nilsson, Sven. *Det finns olika framtider*. Ikoner, nr 4, 2006, s. 47.
- (29) Olander, Birgitta. *Bibliotekskarriärer*. Ikoner, nr 5, 2006, s. 25.
- (30) Herdenberg, Gunilla. *Ingen är en ö*. Ikoner, nr 6, 2006, s. 28.
- (31) Stenquist, Bjarne. *Bygg biblioteksverige underifrån*. Ikoner, nr 6, 2006, s. 54.
- (32) Eide-Jensen, Inger. *Det finns nya uppdateringar att hämta*. Ikoner, nr 6, 2006, s. 66.
- (33) Nilsson, Sven. *Om biblioteken inte fanns, skulle vi uppfinna dem då?* Ikoner, nr 6, 2006, s. 77.

Elektroniska källor

Biblioteksforeningen. www.biblioteksforeningen.se. 2008-03-28.

Bibliotekstjänst. www.btj.se. 2008-03-28.

Tidskrift.nu. www.tidskrift.nu. 2008-03-27.

Wikipedia. www.wikipedia.org. Intertextualitet. 2008-05-20.

Bilaga

Namn	Ant	Titel	Koppling	Beteckning
Christer Malmström	1	Arkitekt	Henriette Zorn	Person
Lina Forsebrant	1	Bibliotekarie	Anders Lennver	Person
Kjell Jonsson	1	Bibliotekarie	Anders Lennver	Person
Mats Myrstener	1	Bibliotekarie	Christer Hermansson	Person
Kalle Molin	1	Bibliotekarie	Henriette Zorn	Person
Andreas Mittrowann	1	Bibliotekarie	Henriette Zorn	Person
Nina Frid	1	Bibliotekarie	Henriette Zorn	Person
Inga Lundén	1	Bibliotekarie	Henriette Zorn	Person
Nick Jones	1	Bibliotekarie	Ingrid Lindvall	Person
John Keane	1	Bibliotekarie	Nick Jones	Person
Chester Morrison	1	Bibliotekarie	Nick Jones	Person
David Percival	1	Bibliotekarie	Nick Jones	Person
Peter Alsbyer	1	Bibliotekarie	Asa Ekström	Person
Peter Giger	1	Bibliotekarie	Asa Ekström	Person
Inga Lundén	1	Bibliotekarie	Asa Ekström	Person
Ivars Jeger	1	Bibliotekarie, framtidsforskare	Henriette Zorn	Person
Michael Böök	1	Biblioteksaktivist	Henriette Zorn	Person
Inger Edebro Sikström	1	Bibliotekschef	Anders Lennver	Person
Anette Hagberg	1	Bibliotekschef	Birger Olsson	Person
Christer Hermansson	1	Bibliotekschef	Henriette Zorn	Person
Lars Nelde	1	Bibliotekschef	Henriette Zorn	Person
Inger Edebro Sikström	1	Bibliotekschef	Lars Iselid	Person
Robert Knutsson	1	Bibliotekschef	Lars Iselid	Person
Johanna Hansson	1	Bibliotekschef	Asa Ekström	Person
John Pateman	1	Bibliotekschef, biblioteksforskare	Nick Jones	Person
Shiraz Durrani	1	Biblioteksforskare	Nick Jones	Person
Jens Thorhauge	1	Direktör	Henriette Zorn	Person
Michael Casey	1	Forskare, avdelningschef	Henriette Zorn	Person
Michael Casey	1	Forskare, avdelningschef	Claes Björnberg	Person
Niclas Lindberg	1	Generalsekreterare, svensk biblioteksörening	Gunilla Herdenberg	Person
Mats Hansson	1	Handläggare, Kulturrådet	Asa Ekström	Person
Mats Törnquist	1	Kommundirektör	Asa Ekström	Person
Simon Goldin	1	Konstnär, ekonomistuderande	Henriette Zorn	Person
Eva Eriksson	1	Lärare i Interaktionsdesign, IT-universitetet	Asa Ekström	Person
Margareta Lundborg Rodin	1	Prefekt, BHS	Henriette Zorn	Person
Olle Persson	1	Professor i B&I, Umeå Universitet	Anders Lennver	Person
Lars Eriksson	1	Projektleddare	Claes Björnberg	Person
Helen Carpenter	1	Projektleddare	Nick Jones	Person
Sven Nilsson	1	Skribent	Sophie Persson	Person
Eva Lilja	1	SUHF	Henriette Zorn	Person
Niclas Åström	1	Teknisk chef, Teknikhuset	Claes Björnberg	Person
Ann Heberlein	1	Teolog	Erik Lindfelt	Person
Klas Lundström	1	Tidningsredaktör, ANTI	Christer Hermansson	Person
Peter Björkman	1	Tidskriftredaktör, Horisont	Henriette Zorn	Person
Jenny Eklund	1	Webbredaktör	Claes Björnberg	Person
	45			
Anne Goulding, et al	1	Professional characters: the personality of the future information w	Birgitta Olander	Verk
Anne Goulding, et al	1	Supply and demand: the workforce need of library and information	Birgitta Olander	Verk
DIK-förbundet	1	Vad hände sen? Om biblioteks- och informationsvetarens väg ut på	Birgitta Olander	Verk
Vicki Whitmell	1	Workforce and Succession Planning in the Libraries of the Australi	Birgitta Olander	Verk
Stockholms stad. Stadsledningskontoret	1		Birgitta Olander	Verk
Ann Huthwaite	1	Adelaide: University of South Australia Library for the Librarians	Birgitta Olander	Verk
Trine Bille m.fl.	1	Danskernes kultur- og fritidsaktiviteter 2004	Jens Thorhauge	Verk
Tidning	1	Mandag Morgen, nr 3, 2006.	Jens Thorhauge	Verk
Biblioteksstyrelsen	1	Biblioteksstatistik 2004. København: Biblioteksstyrelsen 2005	Jens Thorhauge	Verk
Finlands bibliotekslag	1	Lag	Kertin Berg	Verk
Department for Media and Sport	1	Framework for the Future	Nick Jones	Verk
Charles Leadbetter	1	Overdue: How to create a modern library service	Nick Jones	Verk
På osäker grund	1	Christina Ekbohm	Asa Ekström	Verk
Svensk biblioteksörening	1	Sverige: så in i Norden efter	Gunilla Herdenberg	Verk
	14			
Kulturrådet	1		Gunilla Herdenberg	Institution
Kungliga biblioteket	1		Gunilla Herdenberg	Institution
Institut för Framtidsforskning	1		Jens Thorhauge	Institution
	3			
Total	62			